

ПРОЕКТ “СПРАВЕДЛИВЕ ПРАВОСУДДЯ”

ОЦІНКА ЯКОСТІ ПРАВНИЧОЇ ОСВІТИ НА ЮРИДИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

**ЗВІТ ІЗ РЕКОМЕНДАЦІЯМИ
ПО ВДОСКОНАЛЕННЮ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРАВНИЧОЇ ОСВІТИ**

Переклад з англійської

Контракт № AID-121-C-11-00002

Автори:

Томас Г. Спіді Райс

Фінлей Янг

Мирослава Антонович

Олена Овчаренко

Вересень 2015 р.

Погляди авторів, викладені у цьому виданні, не обов'язково відображають погляди Агентства США з міжнародного розвитку або уряду Сполучених Штатів Америки.

ЗМІСТ

I.	Вступ.....	3
II.	Короткий огляд проекту.....	5
III.	Методологія.....	10
IV.	Базова інформація.....	12
V.	Висновки та рекомендації для юридичного факультету.....	14
VI.	Рекомендації для уряду.....	44
Додаток 1 – Біографічні відомості про експертів.....		46
Додаток 2 – Графік діяльності експертів під час робочого візиту.....		48
Додаток 3 – Результати онлайн опитувань.....		57
Додаток 4 – Протоколи відвіданих занять.....		87

I. ВСТУП

Діяльність Програми «Справедлива, незалежна та відповідальна судова влада України» (скорочена назва – Проект USAID «Справедливе правосуддя») спрямована на підтримку законодавчих, інституційних та регуляторних перетворень заради розбудови більш прозорої, підзвітної та незалежної судової влади. Для реалізації зазначених цілей Проект USAID «Справедливе правосуддя» співпрацює з ключовими українськими партнерами, іншими програмами, що підтримуються Урядом США, та міжнародними донорськими організаціями, над розробкою та впровадженням різних проектів на підтримку роботи як урядових, так і неурядових організацій у сфері утвердження верховенства права. Враховуючи наявну політичну волю до продовження судової реформи в Україні у світлі заявлених Урядом США пріоритетів у цьому напрямку та позитивну оцінку результатів роботи впродовж початкового періоду з 1 жовтня 2011 року до 30 вересня 2013 року, реалізацію Проекту «Справедливе правосуддя» було продовжено ще на три роки з 1 жовтня 2013 до 30 вересня 2016 року. Впродовж цього періоду Проект «Справедливе правосуддя» продовжить виконання завдань, розгорнутих у попередньому періоді по наданню українським партнерам цілеспрямованої технічної допомоги для завершення судової реформи.

Паралельно Проект USAID «Справедливе правосуддя» у співпраці з Вищою кваліфікаційною комісією суддів України (ВККСУ) та Національною Школою суддів (НШС) впродовж останніх кількох років розгорнув діяльність на удосконалення якості добору кандидатів на посади суддів. Ця робота включає, але не обмежується наданням допомоги в розробці тестових завдань на визначення рівня теоретичних знань в галузі права, критеріїв оцінки практичних завдань та перевірки особистих характеристик кандидатів. Результати такої діяльності сприяли усвідомленню факту, що в Україні відсутні стандарти правничої освіти, так само як і ***рамка кваліфікацій правничої професії, що мала би стати основою формування національного стандарту юридичної освіти.***

У співпраці з Міністерством юстиції України, Міністерством освіти і науки України, низкою правничих шкіл, Координатором проектів Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) в Україні та Українською правничою фундацією фахівцями Проекту розроблено та впроваджено низку програм на підтримку реформування правничої освіти.

На досягнення цієї мети Проектом USAID «Справедливе правосуддя» було ініційовано та впроваджено пілотний проект по зовнішній оцінці якості юридичної освіти на одному з юридичних факультетів України. Юридичний факультет Львівського національного факультету імені Івана Франка радо погодився навесні 2014 року пройти перше в Україні зовнішнє незалежне оцінювання процесів забезпечення якості правничої освіти. Через рік юридичний факультет Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича запропонував провести аналогічне оцінювання у своїх стінах. Результати оцінювання відображені у звітах із переліком рекомендацій по вдосконаленню якості правничої освіти як на кожному із пілотних юридичних факультетів зокрема, так і загалом в національній системі правничої освіти.

Оскільки зовнішнє оцінювання якості юридичної освіти стало для України нововведенням, до його проведення в обох випадках були залучені іноземні експерти, роботу яких супроводжували українські колеги. Такий підхід до організації роботи дав можливість врахувати й краще зрозуміти міжнародним експертам місцевий контекст, а також сприяв забезпеченню сталості зусиль Проекту з вдосконалення якості юридичної освіти, оскільки українські експерти перейняли досвід своїх колег щодо методів проведення такого оцінювання й цей досвід може бути принагідно використано в майбутньому в інших юридичних навчальних закладах України.

Результати пілотного проекту по зовнішньому незалежному оцінюванню процесів забезпечення якості юридичної освіти покликані сприяти не тільки покращенню якості правничої освіти в пілотній юридичній школі, але й у довгостроковій перспективі допоможуть виплекати і впровадити культуру забезпечення якості в національній системі юридичної освіти, зважаючи на очікування випускників правничих шкіл й враховуючи потреби ринку праці.

Команда експертів працювала над виконанням таких завдань:

- підготовка та проведення оцінювання якості освіти безпосередньо на юридичному факультеті Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича (ЧНУ) у відповідності до *Методики проведення зовнішньої незалежної оцінки процесів забезпечення якості правничої освіти*, розробленої у 2014 році й апробованої у Львові;
- підготовка на основі результатів оцінювання Звіту щодо вдосконалення якості правничої освіти на юридичному факультеті ЧНУ із відповідними рекомендаціями. Опрацювання проекту змін до Методики проведення зовнішньої оцінки процесів забезпечення якості правничої освіти, якщо при повторному її застосуванні виявлені певні недоліки;
- співпраця із представниками юридичного факультету ЧНУ для отримання зворотного зв'язку щодо змісту Звіту про результати оцінювання;
- завершення підготовки Звіту про результати оцінювання з урахуванням коментарів/зауважень від юридичного факультету ЧНУ;
- представлення керівництву університету, факультету та викладацькому складу факультету Звіту про результати зовнішнього оцінювання якості освіти, яку надає студентам юридичний факультет ЧНУ;
- виконання інших споріднених завдань.

II. КОРОТКИЙ ОГЛЯД ПРОЕКТУ

Цей звіт складено за результатами проведення зовнішнього незалежного оцінювання процесів забезпечення якості освіти на юридичному факультеті ЧНУ ім. Ю.Федьковича. Оцінювання проводилося групою іноземних й українських експертів за фінансової підтримки та сприяння Проекту USAID «Справедливе правосуддя». Перед експертами стояло два завдання: по-перше, ще раз випробувати і за потреби вдосконалити *Методику зовнішнього незалежного оцінювання процесів забезпечення якості юридичної освіти* і, по-друге, провести оцінювання та розробити конкретні рекомендації для вдосконалення якості правничої освіти як на юридичному факультеті ЧНУ ім. Ю.Федьковича зокрема, так і в національній системі юридичної освіти загалом.

Як вже було зазначено, оцінювання проводилося відповідно до *Методики проведення зовнішньої незалежної оцінки процесів забезпечення якості юридичної освіти*, розробленої на замовлення Проекту USAID «Справедливе правосуддя» у 2014 р. Ця Методика визначає п'ять ключових груп зацікавлених сторін, які повинні бути залученими до процесу оцінювання, а саме: **адміністрація факультету та університету; викладачі; студенти; випускники; працедавці**. Методика передбачає певний перелік методів дослідження, які рекомендується використовувати при проведенні оцінювання, а саме: онлайн-дослідження; індивідуальні інтерв'ю; обговорення у фокус-групах; спостереження за викладанням; огляд документації факультету, оцінку проведення іспитів, огляд підсумкових робіт студентів та навчально-методичних комплексів тощо.

Чотирнадцять критеріїв оцінки якості, за якими відбувається оцінювання, запозичено зі Стандартів щодо забезпечення якості вищої освіти у Європейському освітньому просторі. Їх згруповано у сім базових елементів, які формують основу для ключових результатів в межах конкретної складової, і сприяють формуванню конкретних рекомендацій, похідних від результатів оцінювання. Рекомендації мають конкретний характер як для факультету, так і для Міністерства освіти і науки України, яке адмініструє систему вищої освіти в Україні. Ось ці сім елементів: 1) Політика та процедури внутрішнього забезпечення якості освіти; 2) Затвердження, моніторинг й періодичний перегляд програм навчальних дисциплін та вимог до освітньо-професійних рівнів; 3) Добір та оцінювання студентів; 4) Забезпечення якості викладацького складу; 5) Навчальний план, методи викладання, навчальні ресурси та підтримка студентів; 6) Адміністрування та інформаційні системи; і 7) Відкритість інформації.

Команда експертів в процесі проведення оцінювання констатувала чимало здобутків у діяльності юридичного факультету ЧНУ ім. Ю.Федьковича. Зокрема, експерти зауважили відданість керівництва факультету та його професорсько-викладацького складу роботі зі студентами і їх націленість на постійне вдосконалення якості юридичної освіти, що надається студентам.

Ці риси адміністрація й викладачі демонстрували в різних ситуаціях. В той же час експерти ідентифікували декілька сфер, які потребують ретельнішої уваги в процесі розвитку факультету. Детальні результати і рекомендації містяться у повному звіті, але ключові рекомендації за кожною складовою підсумовано нижче.

Складова 1: Політика та процедури внутрішнього забезпечення якості

- Факультету слід визнати й погодитись, що **“якість освіти”** потребує постійної уваги до її забезпечення через впровадження високих освітніх стандартів і засобів, з допомогою яких факультет гарантує, що якість освіти, яку він надає, підтримується і постійно вдосконалюється. Слід прагнути сформувати **“культуру якості”**; тобто створити і постійно використовувати внутрішньо-інституційні механізми забезпечення якості освіти.
- На досягнення цього наявна Концепція забезпечення якості правничої освіти на юридичному факультеті ЧНУ ім. Ю.Федьковича має стати відправною точкою для консультацій та участі всього факультету у налагодженні процедури самооцінки й стратегічного планування розвитку факультету. В цьому плані загальна місія факультету, його цілі та мета, які планується досягнути на виконання визначеної місії, мають надалі розроблятися, бути детально сформульованими та містити конкретні часові рамки досягнення. Інституційна самооцінка може далі допомогти оцінювати успіх факультету у досягненні його цілей.
- Доцільно, щоб вдосконалений процес забезпечення якості освіти став пріоритетом у рекомендованому процесі стратегічного планування із максимальним залученням всіх учасників. Це передбачає чіткі внутрішні політики та процедури, які забезпечать постійну оцінку навчальних програм і отримуваних за їх результатами освітньо-професійних рівнів, рівня викладання професорсько-викладацьким складом, а також методи оцінювання знань студентів. Це допоможе оцінити ефективність, відстежити результати в часі і використати результати самооцінки та зовнішньої оцінки (подібної до цієї) для розробки та вдосконалення факультетських навчальних планів і програм, а також методології викладання.

Складова 2: Затвердження, моніторинг і періодичний перегляд програм курсів і вимог до освітньо-професійних рівнів

- Факультету слід виробити чітку, ефективну та об'єктивну процедуру для моніторингу і перегляду навчальних дисциплін. Інструкції з цього приводу мають узгоджуватися із положеннями Закону України "Про вищу освіту" від 1 липня 2014р., які стосуються автономії університетів, а саме права університету встановлювати власні стандарти і форми викладання. Мають бути розроблені чітко викладені й добре структуровані рекомендації стосовно вимог до якості навчальних планів й визначено системний та регулярний перегляд таких планів щороку з метою приведення їх у відповідність до вимог часу та вдосконалення з необхідною підтримкою колективу.

Складова 3: Добір та оцінювання студентів

- Факультету доцільно переглянути свій підхід до екзаменування, менше покладаючись на проведення усних іспитів. Іспити мають узгоджуватися із природою та цілями конкретної навчальної дисципліни. Для деяких дисциплін

оптимальним є проведення анонімного письмового іспиту, для інших - письмові роботи та дослідження, а іноді ефективним є усне екзаменування. Метою іспиту є перевірка широкого спектру навичок, зокрема, знань, критичного мислення, розуміння матеріального й процесуального права та відповідної практики його застосування, а не лише демонстрація навичок запам'ятовування. Більшу увагу слід приділяти письмовим іспитам із широкою палітрою питань, заснованих на конкретних сценаріях і проблемах, а також ґрунтовним письмовим роботам, які вимагають незалежного дослідження проблеми.

Складова 4: Забезпечення якості викладацького складу

- Взаємний контроль якості (peer review) з боку колег та оцінка якості викладання з боку студентів можуть бути дуже корисними, але наявна система, коли лише викладачі оцінюють роботу один одного і коли ця процедура відбувається час від часу, є недостатньою для забезпечення високої якості викладання та отримання об'єктивного та своєчасного зворотного зв'язку. Натомість, у такому середовищі може досить добре спрацювати змішана процедура, коли за новими викладачами буде закріплено викладача-ментора, роль якого полягатиме у спостереженні (за нагоди) за підготовкою та викладанням, і який зможе відповідати на будь-які запитання чи сприяти вдосконаленню викладання підопічного, і може забезпечити конструктивну критику в міру необхідності. Однак викладач-ментор має бути виключеним з процедури звітності та офіційної оцінки підопічного. Викладач-оцінювач(и) за цих умов незалежно оцінює процес викладання і надає рекомендації.
- Усім студентам доцільно створити можливості анонімно використовувати стандартизовані форми оцінювання викладача/курсу наприкінці кожного семестру, але до моменту отримання оцінки. Ці форми мають зберігатися у нейтрального чи незалежного утримувача до моменту виставлення оцінок, а потім передаватися відповідному викладачу для цілей самооцінки та вдосконалення викладання. Ці дані також можуть використовувати завідувачі кафедр для оцінки викладачів, в рамках поточної внутрішньої самооцінки та для адміністративних цілей

Складова 5: Навчальний план, методологія викладання, навчальні ресурси та підтримка студентів

- Викладання та іспити доцільно більше зосереджувати на формуванні розуміння студентами матеріалу та застосуванні знань. Задля досягнення цього не достатньо лише оновити методики викладання та оцінювання, але й слід переглянути сам зміст і акцент курсів. Викладачів слід заохочувати та підтримувати у розробці особливого змісту та методів викладання, а також оцінювання освіти.
- Юридичному факультету варто подумати про те, аби змінити аудиторний формат проведення занять, який, як видається, домінує у нинішньому викладанні на факультеті. Такий формат є надто офіційним і має обмежений потенціал ефективної взаємодії чи повного застосування критичного мислення. Методи викладання мають бути інтерактивними, слід застосовувати рольові ігри,

включаючи розгляд окремих справ, презентації та сократівський метод (з-поміж інших методів), аби сформувати у студентів ключові універсальні юридичні навички, наприклад, вміння вирішувати проблему та аналітичне мислення. Акцент слід ставити на розвиток потенціалу студентів до застосування знань, отриманих на заняттях та під час поза аудиторної роботи. Студентів слід заохочувати та надавати їм можливість здійснювати незалежні дослідження за межами прописаних текстів.

- З метою вдосконалення розвитку практичних навичок і допомоги студентам у здобутті знань, які дадуть їм змогу приймати поінформовані рішення про їхню подальшу кар'єру, слід удосконалити програму виробничої практики. Юридичний факультет має подбати про те, аби створити широкий перелік приймаючих установ, зокрема, це мають бути органи місцевої влади, суди, прокуратура, юридичні фірми та громадські організації. Ці установи мають бути залучені до розробки програми практики, за результатами якої студенти отримуватимуть навчальні кредити (оцінку). Виробнича практика або стажування мають бути невід'ємним елементом навчального плану юридичного факультету. Студентів слід розподіляти на виробничу практику невеликими групами упродовж навчального року.
- Юридичному факультету слід переглянути розклад проведення занять, який на даний момент, як видається, перевантажує і студентів, і викладачів. Сучасні навчальні методики акцентують увагу на важливості незалежного дослідження поза аудиторією у формуванні навичок студентів – адже надмірна перевантаженість аудиторними заняттями залишає недостатньо часу для самостійної роботи. Викладачі скаржилися, що вони в загальному мають занадто велике навчальне навантаження, в той час як іноді є третя “зміна” – коли заняття завершуються о 20:30.

Складова 6: Адміністрування та інформаційні системи

- Адміністрація факультету має прагнути до створення більш відкритої атмосфери навчання із залучення усіх зацікавлених сторін до процесу ухвалення рішень, а також забезпечення прозорості відповідних процесів, яка необхідна для розуміння логіки та мотивації управлінських рішень. Щоб більше викладачі і студенти зможуть брати участь у плануванні роботи факультету та ухваленні відповідних рішень, то більше вони поважатимуть їх і з більшим ентузіазмом впроваджуватимуть позитивні зміни, які плануються.
- Факультету варто продовжувати формувати власну онлайн-систему електронного університету. Ця система має містити інформацію про усіх студентів, включаючи деталі, оцінки, графіки та будь-яку іншу необхідну інформацію. Її необхідно систематично оновлювати. Відповідальність за оновлення електронних навчальних комплексів мають нести завідувачі кафедр факультету. Це наблизить юридичний факультет до передової міжнародної практики управління інформацією.

Складова 7: Відкритість інформації

- Зміст веб-сторінки факультету слід розширити таким чином, аби вона включала дані про кількість абітурієнтів за всі роки, зразки (форми) заяви для вступу на навчання, кількість та назви навчальних дисциплін, число студентів, а також важливу інформацію про статистику працевлаштування випускників факультету за історію його існування. Усі рекламні оголошення, що стосуються найближчих подій та поза аудиторної роботи також слід публікувати на цій сторінці, аби продемонструвати різноманітність академічного життя на факультеті. В ідеалі, веб-сайт мав би також містити англomовну версію для того, аби дати змогу представникам інших країн, включаючи потенційних іноземних студентів, отримувати інформацію про факультет, і веб-сайт слід далі розробляти так, аби це був цілісний портал з усією інформацією про юридичний факультет, для теперішніх і майбутніх студентів, викладачів та для адміністрації.
- Факультету слід опрацювати ідею створення неурядової організації чи благодійного фонду за участі його випускників. Випускники могли б фінансово підтримувати проекти, які адмініструє факультет. Такі проекти можуть бути спрямовані на залучення студентів та викладачів до юридичної практики, з їхньою допомогою можна було б забезпечувати фінансування публікацій та реалізацію наукових проектів викладачів і надання допомоги студентам у працевлаштуванні після випуску.

Команда, яка проводила оцінку, висловлює вдячність декану факультету пану Петру Пацурківському, його заступникам, іншим посадовим особам адміністрації факультету, викладачам, студентам, випускникам, роботодавцям та працівникам Проекту USAID «Справедливе правосуддя» за надання допомоги в організації та проведенні оцінювання. Оцінювання проводилося у непростий час політичних та законодавчих змін в Україні, втім це жодним чином не позначилося на якості співпраці.

Щира відданість працівників факультету справі подальшого його розвитку була очевидною, і ми сподіваємося, що цей звіт стане корисним інструментом на підтримку цього триваючого процесу.

III. МЕТОДОЛОГІЯ

*Методику зовнішньої незалежної оцінки процесів забезпечення якості юридичної освіти*¹ розроблено залученими Проектом USAID «Справедливе правосуддя» консультантами у 2014 саме задля створення інструменту проведення в Україні такого виду оцінювання, який був би сучасним, увібрав у себе кращий досвід інших країн, ґрунтувався б на визнаних і зрозумілих стандартах перевірки якості вищої освіти й був би адаптований до українського контексту.

Застосування Методики ефективно у співпраці з керівництвом юридичного факультету й із залученням зацікавлених сторін до конструктивного діалогу, зосередженого на вдосконаленні якості освіти.

Основним наслідком використання цієї Методики є звіт за результатами оцінювання, який спрямований на те, аби бути надійним джерелом інформації для визначеного кола читачів, які прагнуть практичних порад стосовно того, як покращити якість юридичної освіти як у себе на пілотному юридичному факультеті, так і в межах цілої країни.

Згідно з Методикою, проведення оцінювання та аналіз результатів ґрунтувалися на отриманій з первинних та вторинних джерел інформації. Використовувалися опитувальники для збору даних, що стосуються сприйняття якості юридичної освіти у пілотній школі серед п'яти груп респондентів: нинішніх студентів, випускників юридичного факультету, викладачів, керівництва юридичного факультету та роботодавців.

Поширення анкет з питаннями для кожної з груп респондентів відбулося за тиждень до візиту команди експертів до Чернівців. Анкети надсилалися електронною поштою від імені юридичного факультету з проханням заповнити їх анонімно за допомогою онлайн-системи з метою забезпечення відвертих і конструктивних відповідей.

Запитання базувалися на узгоджених критеріях та показниках, і були сформульовані таким чином, аби мати змогу порівняти відповіді різних груп респондентів у споріднених темах. Шкалу Лікерта, за якої учасники опитування зазначають, що вони повністю згодні, згодні, нейтрально ставляться, не згодні чи категорично не згодні із зазначеним твердженням, було використано для того, аби отримати можливість просто підсумувати і порівняти відповіді.

В кінці кожної анкети містилося кілька запитань відкритого типу, які стосувалися оцінки сильних та слабких сторін в діяльності факультету.

В результаті команда експертів отримала на опрацювання 355 заповнених анкет від п'яти груп респондентів, з них 185 – від студентів, 88 - випускники, 72 – викладачі та 8 –

¹ Ділейн Свенсон, Фінлей Янг (2014). Методологія проведення зовнішнього незалежного оцінювання процесів забезпечення якості юридичної освіти / http://www.fair.org.ua/content/library_doc/External_Assessment_Methodology_UKR.pdf

адміністратори. На жаль, заповнені опитувальники надійшли лише від 2 роботодавців, і цієї кількості виявилось недостатньо для висновків про оцінку якості освіти на цьому факультеті з боку роботодавців.

Робота експертів безпосередньо на факультеті була організована за графіком впродовж п'яти робочих днів. Було проведено ключові інформативні інтерв'ю з учасниками п'яти груп зацікавлених сторін: керівництвом, викладачами, студентами, випускниками та роботодавцями. Всього проведено понад вісімнадцять інтерв'ю. Ці інтерв'ю були частково структуровані, оскільки використовувалося поєднання запитань закритого типу і стандартизованих запитань відкритого типу. Частково структуровані інтерв'ю дали можливість ставити нестандартизовані підсумкові запитання, аби детальніше вивчити ключові моменти, які проявилися в опитувальниках та анкетах.

Обговорення у фокусних (малих) групах використовувалися для збору детальнішої інформації про конкретні питання і на конкретну тематику, яка резонувала в опитувальниках та під час інтерв'ю. Ці обговорення у фокус-групах були розраховані на 6-10 осіб. Було проведено десять ОФГ.

Для оцінки навчальних методів, які застосовуються на факультеті, використовувалися відвідування занять. Під час відвідування лекцій/семінарів було використано Стандартний протокол фіксації вражень, що забезпечило збір відповідної інформації різними експертами. Експерти відвідали шість занять різного формату.

IV. БАЗОВА ІНФОРМАЦІЯ

Юридична освіта в Україні перебуває в перехідному періоді. Розуміння вимог до юридичної професії трохи просунулося вперед порівняно із радянським підходом, який зосереджувався на "соціальних аномаліях", потребі "застосування влади держави в ім'я закону" і вирішення "конкретних справ" та "юридичних моментів"², в бік підходу, який базується на філософії та принципах права, а також захисті прав індивідів.

Однак якість підготовки правників потребує особливої уваги. В даний час в Україні функціонує 134 вищих навчальних заклади (ВНЗ), які випускають юристів³, і за даними незалежної рейтингової системи лише п'ять із цих закладів отримали понад 20 балів за 100-бальною шкалою від випускників, працівників та експертів. Водночас в урядових звітах зазначено, що в середньому по Україні лише один із дванадцяти випускників юридичних факультетів знаходить роботу за фахом.⁴

Юридичну освіту пропонують і державні, і приватні заклади освіти. Деякі державні заклади юридичної освіти підпорядковуються Міністерству освіти і науки України (Міністерство освіти), тоді як інші є факультетами університетів, які підпорядковуються іншим міністерствам (наприклад, Міністерству внутрішніх справ, Міністерству охорони здоров'я, Міністерству сільського господарства). Однак усі юридичні факультети діють на основі ліцензії, отриманої від Міністерства освіти.

Така ліцензія є державним дозволом на набір певної кількості студентів-правників. Процедура ліцензування визначається урядовими положеннями й проводиться за кількісними і дуже формальними критеріями та вимогами.⁵ Поряд із ліцензуванням також існує процедура акредитації навчальних закладів. Офіційно, процедура акредитації – це підтвердження спроможності закладу освіти забезпечити якісну освіту. Однак на практиці процедура акредитації – це дублювання процедури ліцензування, оскільки вона ґрунтується на тих самих кількісних критеріях.⁶

Існує три джерела фінансування правничої освіти в Україні: державне фінансування з боку Міністерства освіти, коли виші добирають студентів за так званим «державним замовленням» за рахунок бюджетних коштів, державне фінансування іншими міністерствами та органами місцевого самоврядування, а також приватне фінансування. Не існує чітких критеріїв та прозорих процедур, які б регулювали розподіл між ВНЗ державних коштів на підготовку фахівців у галузі права. Міністерство освіти має повноваження вносити зміни до обсягу виділення державних коштів у будь-який рік для

² Для отримання детальнішої інформації див. Звіт "Стан юридичної освіти і науки в Україні" <http://www.osce.org/uk/ukraine/108309?download=true>, стор. 43-49.

³ Інформація з освітнього веб-порталу <http://osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-0-61-0.html>
<http://osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-0-61-0.html>.

⁴ Див. для прикладу: Звіт "Стан юридичної освіти і науки в Україні" / <http://www.osce.org/uk/ukraine/108309?download=true>

⁵ Див. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page2>.

⁶ Див., зокрема: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page2>.

будь-якого юридичного факультету. Як наслідок, у більшості закладів юридичної освіти державне фінансування співіснує із приватним фінансуванням юридичної освіти.

У відповідності до нового Закону “Про вищу освіту” в Україні юристи можуть мати диплом бакалавра і диплом магістра. З 2015 року диплом спеціаліста, який до цього пропонувався в рамках радянського підходу до вищої освіти, було скасовано. Майже 100% бакалаврів продовжують навчання у магістратурі, оскільки повноцінний доступ до юридичної професії випускники можуть отримати – як у практичній діяльності, так і в академічній кар’єрі – лише зі ступенем бакалавра та зі ступенем магістра.

На даний момент в Україні відсутній офіційно затверджений стандарт юридичної освіти, як і рамка кваліфікацій правничої професії. Зміст юридичної освіти, яка нині пропонується, значною мірою визначається проектом стандарту юридичної освіти, розробленим у 2004 році⁷ і зазначеним у навчальному плані – нормативному документі вищого навчального закладу. Система оцінювання студентів в Україні переводиться на європейські стандарти – від п’ятибальної шкали до європейської 100-бальної шкали (ECTS) (хоча іноді заклади юридичної освіти поєднують елементи обох систем).

Оновлений Закон “Про вищу освіту” вимагає, аби вищі навчальні заклади здійснювали внутрішнє забезпечення якості освіти. Це вимагає запровадження принципів та процедур, моніторингу та перегляду навчальних програм, оцінки студентів та викладачів, навчання професорсько-викладацького складу, публічності та боротьби із плагіатом (ст. 16). Однак більшість шкіл не мають власної системи внутрішнього забезпечення якості.

Законом також передбачено створення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти — як одного з органів управління у сфері вищої освіти.

У контексті викладеного внесок донорів є важливим для формування культури забезпечення якості юридичної освіти.

⁷ Див. Звіт “Стан юридичної освіти та науки в Україні” стор. 29-34 / <http://www.osce.org/uk/ukraine/108309?download=true>
<http://www.osce.org/uk/ukraine/108309?download=true>

V. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

1. Політика та процедури внутрішнього забезпечення якості

Складова 1: Важливі результати опитувань

- Результати дослідження опитування в межах цієї складової загалом вказали на дуже позитивне сприйняття серед усіх груп. Зокрема, переважна більшість опитаних студентів (84,7%) або погодилися, або абсолютно погодилися з тим, що юридичний факультет визнає важливість забезпечення якості освіти, цінує та заохочує якість освіти. Дещо нижчий, але також дуже високий відсоток випускників юридичного факультету (81,8%) погодився або абсолютно погодився із цим твердженням.
- Однак важливо відзначити, що поряд із такою позитивною оцінкою акценту юридичного факультету на якості освіти, дослідження показали, що досить значна меншість студентів не відчують, що вони відіграють якусь роль у процесі забезпечення якості освіти, а третина (33%) студентів або нейтрально поставилися до твердження про те, що у них є можливість брати участь у забезпеченні надання якісної освіти, або не погодилися із цим твердженням, або категорично з ним не погодилися.
- Відповіді опитаних викладачів за цією складовою були, ймовірно, у зв'язку з тим, що питання стосувалося них самих, у переважній більшості позитивними. Однак з урахуванням цього варто відзначити незначні відмінності у зразках позитивних відповідей. Тоді як 74,6 відсотків викладачів абсолютно погодилися з тим, що на юридичному факультеті визнають цінності і сприяють якісній освіті, лише 42,6% викладачів абсолютно погодилися з тим, що на юридичному факультеті існують внутрішні політики і процедури забезпечення такої освіти.

1.1: У навчального закладу є чітка політика й відповідні процедури забезпечення якості та стандартів програм і рівнів кваліфікації

Ключові результати:

- Існує чітка база для забезпечення якості і стандартів на університетському рівні. Однак при реалізації на рівні юридичного факультету вона недостатньо добре викладена і є здебільшого неефективною для досягнення мети, щоб забезпечити якісне викладання на цьому юридичному факультеті.
- Стандарти забезпечення якості освіти на юридичному факультеті базуються на загальних університетських стандартах забезпечення якості освіти (Положення про систему загальних університетських стандартів внутрішньої оцінки забезпечення

якості освіти Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича (прийнятому у лютому 2015 р.). В університеті створено шість комітетів на виконання цього Положення (наприклад, Комітет із ліцензування та акредитації, Комітет з освітньої роботи, Комітет з наукової роботи та інформації, Комітет з соціальних питань, Комітет з міжнародних відносин). Однак ці стандарти забезпечення якості освіти є стандартами загального застосування для всіх факультетів та самі по собі не передбачають конкретних та специфічних вимог до забезпечення якості саме юридичної освіти.

- На внутрішньому рівні в рамках самого факультету, якщо не брати до уваги зазначені базові вимоги університету, формальні політика і процедури, характерні саме для цього факультету, що могли б вважатися складниками процесу забезпечення якості, як видається, значною мірою відсутні. Не існує політики проведення постійної внутрішньої самооцінки.
- Варто також відзначити те, що не існує якоїсь стандартизованої форми чи методу оцінки викладача/курсу, яку могли би анонімно заповнювати деякі чи усі студенти, для кожного курсу, наприкінці кожного семестру. Така система складає дуже важливу частину політики забезпечення якості освіти. На даний момент студенти вибірково заповнюють комп'ютерну форму оцінки, яка не забезпечує анонімності і, таким чином, зменшує надійність. Інформація, яку збирає факультет на основі таких заповнених форм, зосереджується на питанні корупції та її ідентифікації, і не має суттєвої вартості для цілей забезпечення і вдосконалення якості освіти як такої.

Рекомендації:

- У відповідності до власної концепції розвитку юридичного факультету ЧНУ ім. Ю.Федьковича, а також нового Закону «Про вищу освіту», юридичному факультету варто розробити власну деталізовану систему забезпечення якості освіти. Сюди слід включати чітку політику і процедури, які забезпечують постійну оцінку програм та рівнів кваліфікації, які пропонуються, а також викладання та проведення іспитів. Вона повинна бути широкою і вимагає активної участі адміністрації, викладачів і студентів у процесах забезпечення якості в межах факультету. У ній слід брати за основу оцінку ефективності, відстеження результатів в часі і використовувати результати самооцінки та зовнішньої оцінки (на зразок оцієї) для перегляду та вдосконалення структур і процесів, навчального плану і самого навчання.
- При створенні такої системи і загалом при виробленні механізмів забезпечення якості, факультету слід культивувати інституційну культуру, яка визнає і сприяє реалізації концепції внутрішньої самооцінки як основи для забезпечення якості освіти та вдосконалення роботи факультету. Хоча важливими є зовнішні процедури, наприклад оцінювання, на якому базується цей звіт, однак самооцінка на інституційному рівні полягає в тому, аби зацікавлені сторони на факультеті, зокрема викладачі, як найефективніше впроваджували в життя реальні зміни. Керівництву факультету варто намагатися розвивати культуру, яка розглядає

внутрішню оцінку та самооцінку в розумінні викладачів як конструктивну та позитивну вправу для самонавчання усіх зацікавлених сторін факультету.

- Для внутрішньої оцінки факультету слід застосовувати інституційні критерії (критерії, використані у цьому оцінюванні, можна використовувати як відправну точку) для визначення сильних та слабких сторін освіти, яку забезпечує факультет, крізь призму його місії та інституційних цілей. Тут слід оцінювати: рівень академічних стандартів факультету, ефективність навчального плану у досягненні запланованих результатів програм, наскільки заплановані стандарти і результати досягаються студентами, а також загальні навчальні можливості, які надаються студентам. Така оцінка має також бути базою, на основі якої факультет визначає і періодично перевіряє конкретні цілі для свого стратегічного плану, засоби досягнення цілей та успішність у досягненні цілей.
- Факультету варто намагатися забезпечувати сталість цієї процедури, ґрунтувати її на доказах із широким залученням студентів і викладачів. Як і у випадку з зовнішнім оцінюванням, слід використовувати різні методи збору інформації про ефективність роботи факультету. Сюди можна включати кількісні дані, наприклад статистичні дані про досягнення студентів, кваліфікації, необхідні для вступу, дані про працевлаштування тощо. Якісні дані можуть включати зворотну інформацію від студентів, від працівників, а також думки роботодавців про випускників, яких вони працевлаштували після закінчення цього факультету, результати попередньої оцінки, дані моніторингу.
- Система забезпечення якості освіти має включати процедури щодо проведення систематичного анонімного оцінювання кожної дисципліни, а також періодичне оцінювання студентами викладачів/курсів. Це означає, що усім студентам слід створити можливість анонімно заповнювати стандартизовану форму оцінювання викладача/курсу наприкінці кожного семестру, але до моменту виставлення оцінок. Ці оціночні форми мають зберігатися у нейтральній та незалежній особи до моменту виставлення оцінок, а далі передаватися члену професорсько-викладацького складу для самовдосконалення. Зокрема, оцінювання має включати систематичну, анонімну оцінку кожної дисципліни, а також регулярну оцінку викладача з боку студентів.
- Адміністрації слід визначити співробітника, на якого має бути покладена відповідальність за координацію процедур забезпечення якості на факультеті. Цей координатор має дбати про залучення до процесу усіх груп респондентів. Це може, до прикладу, бути у формі комітету, що складається із багатьох учасників, в якому головує декан, представлені студенти та викладачі різних рівнів. Метою такого процесу має бути створення дієвого механізму забезпечення якості освіти за своєю природою радше в “горизонтальному” вимірі, аніж у “вертикальному”, що є ієрархічним та таким, що насаджується зверху вниз.

1.2: Заклад має культуру, що визнає важливість якості та забезпечення якості освіти в освіті

Ключові результати:

- Юридичний факультет має культуру, яка визнає важливість отримання якісної правничої освіти його студентами, а керівництво факультету віддане справі вдосконалення його репутації та якості освіти, яку він пропонує. В той же час існує потреба узгодженості позицій між керівництвом і професорсько-викладацьким складом щодо того, що, по суті, є “якість”. Це, ймовірно, принаймні частково, зумовлено відсутністю загальної системи та процесів забезпечення якості, у яких зацікавлені сторони факультету постійно беруть участь.
- Підходи до забезпечення якості, які добре окреслено для працівників факультету, є дуже обмеженими, що позначається на ефективності ініціатив у цій сфері. Завідувачі кафедр описали свої особливі методи забезпечення якості, які вони застосовують у себе на кафедрах. Однак склалося враження, що загалом забезпечення якості ними сприймається як сукупність формальних, конкретних чинників, а не як процес постійного вдосконалення, який дає інформацію, вдосконалює життя факультету і мотивує викладачів, адміністрацію та декана до постійних дій. Ініціативи, спрямовані на покращення якості, і наявні офіційні механізми забезпечення якості, як видається, не є узгодженими.
- На формальному рівні юридичний факультет забезпечує надання організованої, системної та повної юридичної освіти. Однак організаційні імперативи і дотримання формальних вимог (те, що студенти здають іспити і знають право), здається, домінують над діяльністю по вдосконаленню якості юридичної освіти (залучення творчості та вільного критичного мислення). В даний час факультет не ставить перед студентами достатньо завдань в плані критичного аналізу, а також не впроваджує сучасних методів навчання та оцінки, які покликані плекати творчість і творче мислення студентів.

Рекомендації:

- Керівництву факультету варто заохочувати зацікавлені сторони замислюватися про “якість” як постійний процес, що забезпечує дотримання стандартів високої якості освіти, а також про “забезпечення якості” як засобу, з допомогою якого факультет гарантує, що якість освіти, яку він надає, підтримується і вдосконалюється. Керівництву варто намагатися розвинути “культуру якості”; тобто створити вагомі механізми внутрішньої інституційної оцінки якості та постійно їх застосовувати. Таким чином, “якість” має бути очевидною у повсякденній роботі установи, яка є базовою для її діяльності, а не лише для періодичного оцінювання.
- Для того, аби це стало реальністю, факультету слід намагатися заохочувати розуміння забезпечення якості як процесу, до участі в якому залучено усі групи

зацікавлених сторін і яке є релевантним для усіх груп зацікавлених сторін на факультеті (студентів, викладачів та адміністраторів).

- Юридичному факультету слід виходити в першу чергу з того, що місія факультету та скеровані на її виконання цілі мають сприяти виробленню спільного розуміння серед працівників того типу освіти, який взявся надавати цей заклад. Це повинно стати першим кроком у широкому процесі самооцінки та стратегічного планування (див. інші критерії в рамках першої складової).
- Прагнення до вдосконалення має стати основою усіх ініціатив, і тоді викладачі будуть легше сприймати вимоги до забезпечення якості, що може включати й самокритику, пропозиції з боку колег та їх підтримку. Залучення студентів до процесу навчання та проведення досліджень стане ефективним способом надихнути на вдосконалення студентських академічних стандартів.

1.3 Заклад має офіційну та доступну для громадськості стратегію, політику і процедури для постійного покращення якості, включаючи залучення студентів та інших зацікавлених сторін

Ключові результати:

- У 2010 р., з власної ініціативи, факультет розробив “Концепцію вдосконалення правничої освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії на юридичному факультеті Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича (Концепцію)”. Цей документ щорічно оновлюється Вченою радою факультету й доступний для громадськості на веб-сторінці факультету⁸. В Концепції викладено плани розвитку юридичного факультету, включаючи розділ про гарантії високої якості юридичної освіти. Цей документ слід розглядати як дуже позитивний для факультету крок вперед. Наразі дана Концепція потребує подальшого розвитку задля розгортання її обсягу та фокусу.
- В контексті теми покращення якості освіти завідувачі кафедр під час інтерв’ю та дискусій у фокус групах зазначили, що процедура на факультеті така: ініціативу подають завідувачі кафедр, їх обговорює рада факультету, факультет загалом, і після цього вона схвалюється Вченою радою юридичного факультету. Описаний підхід не є послідовним, систематичним, не відповідає конкретним зразкам чи загальним стратегічним цілям, і, як видається, не передбачає механізму втілення таких ідей. Загалом, виходить, що ініціативи щодо забезпечення якості та вдосконалення в межах факультету мають певний формат їх розгляду та обговорення, втім формальні вимоги домінують над вимогами, справді сфокусованими на забезпеченні якості освіти.

⁸ Див.: <http://lawfaculty.chnu.edu.ua/about/files/accreditation/2.pdf>

Рекомендації:

- Наявна Концепція має стати відправною точкою для загально факультетського процесу консультацій із залученням всіх сторін до самооцінки і стратегічного планування, під час якого загальна місія факультету, його мета і цілі, спрямовані на досягнення цієї місії, можуть далі розвиватися, конкретніше визначатися, із окресленням часових рамок для досягнень. Інституційна самооцінка (окреслена за першими критеріями) може далі забезпечувати оцінювання успішності роботи факультету в аспекті досягнення цілей. До цих процедур слід залучати усі зацікавлені сторони. Розробка плану вдосконалення процедури забезпечення якості юридичної освіти повинна стати центральним моментом рекомендованої процедури стратегічного планування із залученням зацікавлених сторін. Результатом цього процесу повинен бути план, який є чітким і зрозумілим для всіх викладачів та студентів і доступний для ширшої громадськості. Цей план варто використовувати не лише для скерування внутрішніх процедур на факультеті, а й як інструмент, який сприяє обговоренням напрямку розвитку юридичної освіти та вищої освіти загалом на національному рівні.
- Ця концепція, чи стратегічний план, який має виникнути на її основі, повинні зосереджуватися на активному “живому” документі, що ніколи не є фіксованим і постійним, але який регулярно оновлюється у відповідності до результатів внутрішньої самооцінки. Результати зустрічей щодо Концепції/стратегічного плану мають бути сформульовані у вигляді щорічного додатку до оновленої Концепції/стратегічного плану на веб-сторінці і ставати щорічним стандартом для оцінювання розрахованих на довшу перспективу досягнень. Окрім того, Європейський простір вищої освіти (ЄПВО) видає регулярні комюніке за результатами важливих зустрічей. Ці комюніке також варто враховувати і регулярно інформувати про перегляд Концепції/стратегічного плану.

2. Затвердження, моніторинг і періодичний перегляд програм навчальних дисциплін та вимог до освітньо-професійних рівнів

Складова 2: Важливі результати опитувань

- Сприйняття опитаних було переважно позитивним, не зафіксовано суттєвих відмінностей між оцінкою стану моніторингу якості на юридичному факультеті з боку викладачів і з боку студентів та випускників.
- Майже усі викладачі (94,1%) погоджувалися чи повністю погоджувалися з тим, що юридичний факультет здійснює моніторинг якості юридичної освіти, однак близько третини студентів (32,2%) і випускників (34,5%) були не згодні чи категорично не згодні з тим, що на факультеті відстежується якість юридичної освіти.

2.1. Заклад має формальні механізми затвердження, періодичного перегляду і моніторингу програм та вимог до освітньо-професійних рівнів

Ключові результати

- На юридичному факультеті існують механізми затвердження, перегляду та моніторингу навчального плану й програм курсів, але ці механізми не є оптимальними. Зокрема, проведені інтерв'ю вказують, що ці механізми значною мірою покладаються на суб'єктивну оцінку кафедральних комісій та завідувачів кафедр, майже всі з яких на час підготовки цього звіту обіймали свої посади протягом менш ніж року.
- Моніторинг навчальних програм і освітньо-професійних рівнів здійснюється завідувачами кафедр та за їхньої участі у Вченій раді факультету. Ця процедура обмежена за обсягами, хоча усі зміни обговорюють завідувачі кафедр. Остаточне рішення залежить від рішень Вченої ради юридичного факультету і університету.
- Професорсько-викладацький склад зазначив, що навчальні плани і програми можуть переглядатися щороку до початку семестру. Члени професорсько-викладацького складу можуть ініціювати перегляд, хоча рішення про перегляд документів залежить від завідувачів кафедр. Продукти, що їх виробляють викладачі, є предметом оцінювання з боку їх колег та адміністрації, але чіткі критерії для такого оцінювання наразі відсутні. Як правило, враховуються законодавчі та “суспільні зміни”. Студенти не можуть ініціювати чи впливати на цей процес.
- Як правило, завідувачі кафедр контролюють методику викладання курсу, навчально-методичні комплекси для студентів, перелік запитань, які виносяться на іспит, і запитання для перевірки в аудиторії, а також список рекомендованої літератури. Втім відсутні правила/вимоги щодо того, як часто викладачі кафедр

мають переглядати та оновлювати екзаменаційні запитання та запитання для аудиторної перевірки знань студентів тощо.

- Не у всіх курсах наявне повне документальне забезпечення; не випрацьовано чітких правил щодо того, наскільки часто завідувач переглядає питання, які виносяться на іспити, питання для аудиторних контрольних робіт тощо. Навчально-методичні комплекси для студентів не містять прикладів з практики, а лише теоретичні питання і рекомендовані теоретичні джерела, які можна використовувати в процесі навчання. У цих документах бракує посилань на судову практику, веб-сторінки судів та інших державних органів та інших практичних посилань. Як зазначали під час інтерв'ю викладачі, вони переглядають кожного року практичні ситуації, які використовуються на заняттях, але не публікують їх. В цьому контексті не зрозуміло, чи усі завідувачі кафедр вимагають такі навчальні ситуації до усіх курсів і хто відповідальний за їхній перегляд. Якщо до курсів не має підручників, виданих викладачами факультету, то використовуються підручники, видані іншими авторами та факультетами.

Рекомендації:

- Факультету слід напрацювати чітку та ефективну процедуру для перегляду курсів, що викладаються. Ця процедура має узгоджуватися із положеннями Закону України "Про вищу освіту" від 1 липня 2014 р. у світлі принципу автономії університету, який серед іншого передбачає й право університету на створення власних стандартів та форм викладання. Слід розробити позитивні та мотивуючі рекомендації щодо вдосконалення кожного курсу й сформулювати очікування, що курси за участі колективу будуть переглядатися щороку і вдосконалюватися.
- Викладачам варто намагатися зазначати у навчально-методичних комплексах якомога різноманітніші джерела, що можуть допомогти у викладанні дисципліни. До прикладу, у них може зазначатися більше практичних джерел, посилань на судову практику, веб-сторінки суду та інших державних органів та інші практичні посилання, а також варто включати практичні ситуації та сценарії різної складності, які мають вивчати і вирішувати студенти. Слід розробити окремі навчально-методичні комплекси для письмових робіт студентів (курсівих та магістерських робіт). У них слід викласти теми цих робіт, вказівки щодо їхньої структури, змісту та обсягу, а також рекомендовану літературу, але слід залишити місце для того, аби студенти проводили незалежне дослідження для своїх курсових та магістерських робіт.
- Внутрішню бюрократію у цих процесах слід звести до мінімуму, і кожен викладач повинен мати якомога більше свободи у розробці курсів, складанні робочого тематичного плану і виборі матеріалів для курсу.

3. Добір та оцінювання студентів

Складова 3: Важливі результати опитувань

- Значна кількість студентів та випускників не вважає, що вступ на юридичний факультет є справедливим. Більше третини студентів (36,7%) ставляться нейтрально, не згодні чи абсолютно не згодні із твердженням про те, що процедура вступу є прозорою, справедливою та враховує досягнення в навчанні абітурієнтів. Більш ніж половина (55,2%) випускників відповіли так само. Ймовірно, випускники комфортніше почуваються, коли критикують свій факультет, однак це також свідчить про те, що хоча значна кількість студентів вважає, що існують проблеми із вступом однак уявлення про це з часом, можливо, змінилися на краще.
- Аналогічне співвідношення між результатами, отриманими від студентів і від випускників, можна простежити щодо оцінювання. Менше двох третин студентів (57,2%) згодні або абсолютно згодні з тим, що процедура оцінювання на факультеті є прозорою та справедливою, на противагу менш, ніж половині (44,8%) випускників. Це знову ж таки може свідчити про брак довіри значної кількості теперішніх студентів до системи оцінювання, втім меншому відсотку, аніж колишнім студентам. Лише менше половини випускників згодні з тим, що ця процедура справедлива (44,8%).
- Думки студентів розділилися з приводу того, чи забезпечує юридичний факультет ефективний механізм, за допомогою якого студенти можуть оскаржувати оцінку своєї успішності. Більшість (59,9%) згодні або абсолютно згодні із цим твердженням, тоді як 40,1% респондентів ставляться до цього твердження нейтрально або не згодні з ним.
- Понад дві третини (67,5%) студентів згодні або абсолютно згодні з тим, що вони мають можливість отримати відгук щодо своєї роботи від викладачів. Дещо менший відсоток опитаних погодилися з тим, що вони швидко отримують такий відгук. Цікаво, що тенденція щодо того, що випускники висловлюють більше критики, аніж теперішні студенти, не проявлялася у питаннях, які стосувалися зворотного зв'язку, і лише дещо вищий відсоток випускників (73,9%) погодилися чи абсолютно погодилися із цим твердженням. В той же час хоч опитані викладачі вважають, що надають своєчасну допомогу студентам в оволодінні складними темами, 35% студентів не погодилися чи абсолютно не погодилися з ними, що це саме так.

3.1. Студентів зараховують до закладу на основі прозорості, справедливої процедури та за заслугами

Ключові результати:

- Дворівнева система вступу на юридичний факультет, із обмеженою кількістю бюджетних місць і набагато більшою кількістю студентів-контрактників, виглядає як прозора і справедлива, оскільки вона базується на результатах зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО). Однак загалом система прийому студентів має деякі вади. Вступ на факультет не є по-справжньому конкурентною процедурою, що базується на заслугах, і це пов'язано із обмеженим виділенням бюджетних місць, тому, щоб заповнити ту кількість місць, на які отримано ліцензію, факультет мусить брати більше студентів-контрактників, навіть попри те, що це студенти з нижчим рівнем знань.
- Загалом, сформувалася ситуація, при якій, за словами більшості викладачів, існує диспропорція між якістю студентів-бюджетників і студентів-контрактників. Важливо відзначити, що ця ситуація перебуває поза контролем керівництва факультету, оскільки правила вступу, які є обов'язковими, розробляє і затверджує Міністерство освіти. У відповідності до цієї системи, як зазначила адміністрація, юридичний факультет має недостатньо бюджетних місць для зарахування студентів. Факультет за ліцензією Міністерства освіти, має право зараховувати до 250 студентів щороку, але з них кількість державних бюджетних місць, зазвичай, не перевищує 5. Процедура розподілу таких місць між юридичними факультетами з боку Міністерства освіти не є прозорою і не враховує якості освіти, яку забезпечує факультет. Великі юридичні навчальні заклади, наприклад, Національний юридичний університет ім. Я.Мудрого чи Національний юридичний університет «Одеська юридична академія», традиційно отримують найбільшу кількість бюджетних місць у сфері правничої освіти. Для юридичного факультету ЧНУ проблематично ефективно лобіювати в Києві виділення додаткових ресурсів.
- Тим не менше, юридичний факультет ЧНУ зараховує близько 250 студентів щороку, і повністю заповнює ліцензію, надану Міністерством. Це добре позначається на репутації факультету – деякі інші юридичні факультети борються, щоб набрати дозволену ліцензією кількість студентів. Юридичний факультет був заборонений у 1940 році радянською владою, і його діяльність було відновлено лише у 1991 році. Керівництву факультету слід віддати належне за його зусилля на вирішення проблеми браку фінансування, збереження кадрів і розвиток міцної місцевої традиції правничої освіти з того часу. Юридичний факультет є популярним та престижним навчальним закладом у регіоні, і студенти вступають до нього з огляду на географічну близькість, хорошу репутацію професорсько-викладацького складу та рекомендації родичів і друзів.

Рекомендації:

- Юридичному факультету варто більше рекламувати сильні сторони факультету перед потенційними студентами, аби залучити більше успішних в навчанні абітурієнтів. Зокрема, слід шукати можливості рекламувати деякі сильні програми на факультеті, які ймовірно дадуть йому маркетингові переваги у залученні

найкращих студентів. Також рекомендується вивчити можливості заснування міжнародних навчальних програм і розбудову партнерських відносин із європейськими правничими школами.

- Слід розробити чіткі рекомендації та критерії і, можливо, навіть запровадити тестування задля прозорого відбору лише найкращих студентів-контрактників. Якщо юридичний факультет може набирати до 250 студентів щороку, з яких кількість державних бюджетних місць, зазвичай, не перевищує 5, то інші 245 мали б відбиратися на конкурсних засадах, щоби ті, які можуть платити за навчання, були найкращими студентами, яких тільки може набрати факультет. Це вимагатиме запровадження змін до національного законодавства в частині добору студентів за результатами зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень.
- Юридичному факультету також слід розробити й мати у своєму розпорядженні загальну програму орієнтації для нових студентів, яку варто реалізовувати у перші кілька тижнів першого року навчання з метою допомогти студентам краще адаптуватися, освоїтися й налаштуватися на вивчення права вперше у їхньому житті.

3.2. Студенти закладу оцінюються за опублікованими критеріями, положеннями та процедурами, які застосовуються послідовно

Ключові результати

- Система оцінювання на юридичному факультеті діє у відповідності до опублікованих положень та процедур, і відтак можна вважати її послідовною. Стандарти забезпечення якості освіти на факультеті базуються на стандартах забезпечення якості освіти в університеті, про які вже згадувалось (Положення про систему загально університетських стандартів внутрішньої оцінки забезпечення якості освіти Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича (прийнятому у лютому 2015 р.). Однак система оцінювання, яка застосовується на факультеті, є проблемною з огляду на кілька причин.
- Використовуються різні методи оцінки студентів, включаючи як усні відповіді, так письмові роботи. Однак іспити переважно проводяться в усній формі, коли студенти навмання обирають білети, що включають переважно теоретичні питання, які роздаються їм заздалегідь у вигляді списків на кожній кафедрі для кожної дисципліни. На основі інтерв'ю склалося враження, що така прихильність до усної форми проведення іспитів принаймні частково зумовлена тим, що оцінка письмових робіт не включена до навантаження викладача – для усних іспитів не вимагається письмове оцінювання.
- Надмірна прихильність до усних іспитів не відповідає сучасному передовому досвіду сучасної вищої освіти. Хоча обмежене проведення таких іспитів може бути корисним тестуванням здатності студента вести вербальну комунікацію, це не виправдовує акценту лише на них на юридичному факультеті. Усні іспити не дають

можливостей для достатньої перевірки глибини розуміння, вони є дуже суб'єктивними, і їхня природа виключає існування доказів, на які можна покладатися при поданні апеляції.

- Існує рейтингова система оцінки студентів, і оцінки за модулі та іспити оприлюднюються і вивішуються на рекламній дошці. На них до декана можна подавати апеляцію із проханням про дозвіл на перездачу.

Рекомендації

- Факультету варто змінити свій підхід до іспитів, зменшивши частку усних іспитів і надавши більшу роль письмовим іспитам для викладу варіантів вирішення завдань, пов'язаних із конкретними проблемами та сценаріями. Аналогічно, розширені есе, які вимагають проведення незалежних досліджень, повинні регулярніше застосовуватись в оцінюванні студентів, ніж на даний момент.
- Іспити мають відповідати природі та цілям навчальних дисциплін. Письмові іспити із розгорнутими відповідями на запитання, які зашифровуються і розшифровуються тільки після виставлення оцінок добре спрацьовують для деяких дисциплін, тоді як для інших краще працюють дослідження та письмові роботи. Викладачі мають бути готовими пояснити, чому в їхніх дисциплінах краще спрацьовує обраний метод проведення іспиту. Іспити слід планувати таким чином, аби перевірити широкий спектр навичок, зокрема, рівень теоретичних знань, наявність критичного мислення та розуміння відповідних юридичних конструкцій та процедур, а не просто перевіряти у студентів здатність до дослівного відтворення матеріалу («зазубрювання»), що є однією з причин проблеми списування під час іспитів. Із деяких предметів викладачі можуть запропонувати іспити у форматі «відкрита книга», оскільки такі іспити, якщо вони правильно продумані і правильно оцінюються, зменшують до мінімуму роль «зазубрювання» чи «поверхневого» навчання, замість того перевіряючи розуміння та «глибину» вивчення.
- За певних зусиль важливо змінити підходи у вирахуванні навантаження викладача. Робоче навантаження викладачів слід вимірювати у реальному режимі часу, у відповідності до кількості роботи, яку насправді було виконано, включаючи значний час, витрачений на підготовку завдань на іспити та модулі, оцінку робіт і проведення консультацій зі студентами після пар чи в он-лайн режимі.
- Вивчення різних сучасних методів оцінювання може дати значні переваги багатьом викладачам. Сюди можуть входити рекомендації стосовно того, як максимізувати ефективність традиційних запитань для есе, схем вирішення проблем на основі фактів, а також іспитів з питаннями із варіантами відповідей, а також групових іспитів, взаємної оцінки якості з боку колег, самооцінки, усних презентацій чи іспитів та рольових ігор. Більше прикладів доступні за цим посиланням: http://www-tc.pbs.org/teacherline/courses/inst325/docs/inst325_stiggins.pdf
http://www-tc.pbs.org/teacherline/courses/inst325/docs/inst325_stiggins.pdf

4. Забезпечення якості викладацького складу

Складова 4: Важливі результати досліджень

- Позитивом для юридичного факультету є те, що 90% студентів погоджуються чи повністю погоджуються із тим, що викладачі юридичного факультету – кваліфіковані та компетентні. Так само переважна більшість вважає, що викладачі факультету добре організовані і готуються до пар. Однак думка випускників дещо інша, оскільки лише половина з них (53,4%) погодилася чи повністю погодилася з тим, що викладачі юридичного факультету добре організовані та готові до пар. Понад дві третини студентів погодилися чи повністю погодилися з тим, що вони отримують достатньо рекомендацій та підтримки у навчанні, і що вони можуть контактувати із викладачами за необхідності, а також отримують, коли їм це потрібно, хороші поради.
- Результати опитувань у цій сфері підтвердили один важливий момент, який стосується забезпечення якості викладацького складу. Менше половини студентів (46,%) погодилися чи повністю погодилися з тим, що у них є можливість оцінювати роботу своїх викладачів. Цікаво те, що це менший відсоток, аніж відсоток серед випускників-респондентів, 64,8% із яких зазначили, що вони погоджуються чи повністю погоджуються з тим, що у них була можливість із викладачем зворотний зв'язок. Таку невідповідність можна частково пояснити тим, що порівняно зі студентами, респонденти з усіх попередніх років, усі випускники вже пройшли всі курси юридичної освіти. Відповідно, у них був триваліший період часу і, ймовірно, і у них було більше можливостей мати такий зворотний зв'язок.

4.1. У закладі є процедура відбору та постійної оцінки викладачів, включаючи оцінку з боку студентів, яка забезпечує добру кваліфікацію та компетентність викладачів

Ключові результати

- На факультеті є чіткий план підготовки викладачів найвищої кваліфікації – докторів юридичних наук до 2020р., який на сьогодні виконується у повному обсязі. Усі 6 завідувачів кафедр факультету є докторами юридичних наук, більшість заступників декана захистили докторські дисертації або працюють над ними. Відповідний план підвищення кваліфікації викладачів міститься у Концепції вдосконалення правничої освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії на юридичному факультеті Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича.
- На юридичному факультеті існує офіційна процедура добору нових працівників, хоча більшість починає викладати одразу після закінчення університету. Для того,

аби сприяти такому відбору, кафедри ведуть внутрішній облік найкращих студентів. Після випуску керівництво може запропонувати їм залишитися і працювати на факультеті. За словами керівництва, випускники ЧНУ складають 80% викладацького складу.

- Для залучення викладачів ззовні керівництво може визначити майбутніх викладачів серед практикуючих юристів і запропонувати їм роботу на факультеті. В обох випадках факультет подає такі пропозиції, коли з'являється нова вакансія. Спеціальна факультетська комісія з добору кадрів влаштовує офіційну процедуру оцінки майбутнього викладача на предмет його/її відповідності вимогам факультету та законодавчим вимогам. Як визнало керівництво, відкрита процедура добору на основі рекламного оголошення не є нормою.
- Щодо оцінки викладачів на постійній основі, то в рамках юридичного факультету завідувачі кафедр відповідальні за забезпечення належної роботи викладачів кафедр. Цей процес діє неформально.
- Якщо робота викладача вважається такою, що не відповідає стандартам, то завідувач кафедри надає цьому уваги і це питання обговорюватиметься на засіданні кафедри. Кафедра розробляє конкретні рекомендації з покращення роботи викладача. Якщо викладач не дотримується наданих рекомендацій, то його/її звільняють після завершення контракту.
- Факультет також має свою власну внутрішню систему оцінки занять. Раз на семестр заняття викладача відвідують його колеги. Не розроблено жодної чіткої процедури, а також визначеної для роботи системи відбору занять та викладачів і процедури відбору викладачів для здійснення оцінки.
- Не існує стандартизованої форми оцінки роботи викладача чи змісту курсу або методу оцінки, за допомогою яких усі студенти могли би долучитися до процесу оцінювання своїх викладачів з кожного курсу. Іноді (зазвичай, раз в рік) керівництво факультету організовує обговорення якості викладання зі студентами. Однак такі опитування не є регулярними, а їхню форму визначає керівництво університету. Не всі студенти беруть участь у таких опитуваннях (лише окремі студенти).
- Окрім того, наприкінці кожного року усі члени викладацького складу заповнюють детальний звіт на стандартному бланку, затвердженому керівництвом університету, в якому детально мають викласти свої досягнення. Цей звіт подається керівництву університету; керівництво факультету не бере участі в цій оцінці. Результати оцінки визначають суму преміальних, які виплачуються щороку. У зв'язку з браком фінансування суми преміальних, які виплачуються викладачам, є мізерними.
- Коли йдеться про кар'єрний ріст, то значною проблемою для факультету є те, що немає спеціалізованої вченої ради, в якій викладачі захищали б свої кандидатські

дисертації. Для того, аби захистити дисертацію, викладач змушений їхати до іншого юридичного факультету (який має відповідну раду).

- Низький рівень заробітної плати, поєднаний із надмірно високим викладацьким навантаженням, визначили як дуже серйозну проблему практично усі викладачі, відповідаючи на запитання відкритого типу в опитувальнику. Наведені цифри підтверджують це. Хоча юридичний факультет заробляє понад чверть доходів університету за рахунок студентів, які навчаються за контрактом, ці кошти не йдуть на задоволення потреб юридичного факультету і могли б використовуватися як додаткова доплата викладачам або для інших потреб факультету (участь у наукових конференціях, публікації, поповнення бібліотеки тощо).
- Що стосується наукової роботи, основні теми академічних досліджень викладачі обговорюють на регулярних навчальних семінарах факультету, які функціонують на постійній основі. Це допомагає їм презентувати ключові результати їхніх досліджень і дає їм можливість отримувати зворотний зв'язок від колег.

Рекомендації:

- Керівництву факультету варто було б відігравати активнішу роль в оцінці досягнень членів викладацького складу. Результати цієї оцінки слід використовувати для кар'єрного росту викладачів (виділення посад доцентів та професорів). У керівництва факультету має бути можливість стимулювати членів викладацького складу, які мають визначні академічні та викладацькі досягнення, у вигляді премій, фінансування публікацій за кордоном, фінансування участі викладачів у наукових конференціях і навчальних програмах у європейських країнах.
- Університету варто надати юридичному факультету більше фінансової автономії. Використання тієї частини коштів, які заробляє факультет, дало би змогу факультетові розглядати різні способи стимулювання викладачів, і забезпечило би більш широкую підтримку програм та заходів для викладачів і студентів, які вони вважали б вартими уваги.
- За нинішньої системи неформального оцінювання якості роботи викладачів під керівництвом завідувачів кафедр досить складно забезпечити об'єктивність та послідовність в оцінюванні між різними кафедрами. Слід розробити та затвердити більш чіткіші та детальніші критерії для оцінювання якості роботи викладачів задля зменшення суб'єктивності в оцінюванні з боку завідувачів кафедр та декана.
- Взаємна оцінка з боку колег та оцінка викладання може стати в пригоді, але наявна система, коли лише викладачі оцінюють роботу один одного, і коли ця процедура відбувається тільки час від часу, є недостатньою для забезпечення високої якості викладання та отримання об'єктивного зворотного зв'язку. Натомість, у такому середовищі слід розглянути можливість впровадження процесу, коли за молодими/новими викладачами закріплюється викладач-ментор, роль якого

полягає у спостереженні за підготовкою і викладанням (за нагоди - відвідуванням занять підопічного(ої)), який може порадити з різних питань чи допомагати вдосконалити роботу, а також, за потреби, надати критичні зауваження. Однак така особа має бути виключена із процедури офіційного звітування та оцінки щодо її підопічного(ої). Оцінювач(и) мають неупереджено здійснити оцінку викладання та надати, зробити висновки та надати рекомендації.

- Усі студенти повинні мати можливість анонімно використовувати стандартизовану форму оцінки викладача/курсу наприкінці кожного семестру до моменту виставлення оцінок. Ці форми слід зберігати у нейтральній та незалежній особі до моменту виставлення оцінок, а далі передавати членам викладацького складу для ознайомлення і врахування під час самооцінки з метою вдосконалення. Ці дані можуть також використовувати завідувачі кафедр для оцінки викладачів, в рамках постійної внутрішньої самооцінки та в адміністративних цілях.

4.2 У закладі повинні бути чітко визначені і оприлюднені вимоги та перелік обов'язків викладачів на забезпечення якості академічних програм

Ключові результати

- Існують чітко визначені обов'язки викладачів; справді, викладачі знають про чітко викладені контрактні зобов'язання щодо кількості годин, які вони повинні приділяти кожному елементу своєї роботи. Усі викладачі мають чітке розуміння своїх обов'язків і сповнені рішучості виконувати їх. Однак видається, що формулювання обов'язків на юридичному факультеті не зосереджено на розвитку якості та забезпеченні досконалості викладання, а більше зосереджено на організації процесу викладання. Окрім того, недостатньо часу виділяється на деякі базові складові правничої освіти. Викладачі повідомили про надзвичайно малу кількість часу, яка виділяється на оцінювання та зустрічі з кожним студентом, і це, як видається, нівелює можливості для індивідуального вдосконалення і навчання за результатами оцінювання студентами.
- Загалом викладацьке навантаження, як заплановане, так і фактичне, є надто високим. Хоча викладацьке навантаження зменшувалось протягом кількох останніх років, викладачі, як і студенти, все ще витрачають занадто багато часу на аудиторну роботу. Слід пам'ятати, що там де викладацьке навантаження є надто високим, творчість і вдосконалення якості пригнічуються. Деякі опитані викладачі повідомили, що вони витрачали на викладання до 28 аудиторних годин роботи на тиждень, втім адміністрація факультету оспорує цю цифру. Як би там не було, має місце консенсус, що повинні бути докладені подальші зусилля для зменшення викладацького навантаження. Для забезпечення якості освіти викладачам потрібно більше часу на розробку курсів, на впровадження і адаптацію методики, на консультації для студентів, на розробку і послідовне оцінювання на іспитах засвоєного матеріалу. В опитувальниках чимало викладачів зазначили, що високий рівень викладацького навантаження негативно впливає на їхню мотивацію.

Рекомендації

- Юридичному факультету варто надати більше незалежності від регулювання як з боку Університету, так і від Міністерства освіти. На даний момент викладацьке навантаження слід переглянути, і особливу увагу слід приділити роботі викладачів та студентів поза межами безпосереднього навчального середовища. Закон «Про вищу освіту» 2014 р. визначає, що максимальне навантаження викладача обмежується 600 годинами на рік і має забезпечити співвідношення аудиторних занять та самостійної роботи у пропорції один до трьох. Метою повинна стати якість, а не кількість. Для студентів це означає більше самостійної роботи і роботи над проектами. Викладачам це дасть можливість більше готуватися до занять, займатися науковою роботою, а також перевіряти письмові екзаменаційні роботи.
- Викладацький склад факультету – це найважливіший ресурс. Наполеглива робота викладачів, спрямована на навчання студентів, є очевидною, а їхня відданість своїй ролі конкретно проявилася під час інтерв'ю. Для того, аби максимально використати їхній потенціал, їм треба дати час та підтримку у виробленні власних підходів до викладання та рефлексій на них, творчому мисленні та експериментуванні із новими підходами.

5. Навчальний план, методи викладання, навчальні ресурси та підтримка студентів

Складова 5: Ключові моменти опитування

- Цілком прогнозовано, більшість студентів (75%) погоджуються чи повністю погоджуються з тим, що юридична освіта належним чином готує їх до юридичної кар'єри. Навіть ще вищий відсоток випускників (82,6%), які погоджуються з цими твердженнями після того, як, по суті, закінчили факультет і шукали роботу, - це дуже позитивний показник якості викладання на факультеті.
- Аналогічний відсоток (75,3%) погоджувалися чи повністю погоджувалися з тим, що викладачі використовують різні навчальні методи, так само студенти задоволені стандартами викладання, оскільки 84,5% погодилися чи повністю погодилися з тим, що викладачі добре пояснюють ключові концепції, а понад три чверті погоджуються чи повністю погоджуються з тим, що викладачі з ентузіазмом ставляться до предметів, які викладають. В той же час при аналізі цих результатів важливо зауважити, що, зазвичай, оцінка опитаних про застосування сучасних методів викладання і якість отриманої ними вищої освіти ґрунтується на їх власному досвіді навчання на факультеті.
- Цікаво, що незважаючи на обмежений доступ до комп'ютерів та Інтернету на факультеті, переважна більшість студентів все ж погоджуються чи повністю погоджуються з тим, що у них був доступ до інтернету для проведення досліджень (85,8%). Обмеженість опитування не дала дослідникам змоги визначити, де саме студенти мали доступ до інтернету (вдома чи в університеті).

5.1 Навчальний план закладу ефективно забезпечує підготовку студентів до правничої кар'єри на державній роботі, у приватній сфері чи в науці

Ключові результати

- Немає сумнівів у тому, що випускники юридичного факультету ЧНУ ім. Ю.Федьковича закінчують цей заклад, отримавши високий рівень розуміння права, яке є необхідним для розвитку їхньої правничої кар'єри в Україні, однак інші елементи правничої освіти на факультеті мають певні недоліки. Коли студентам і випускникам (які закінчили факультет нещодавно і потрапили на ринок праці, а, відтак, знаходяться у найкращому становищі для надання коментарів) надали можливість відповісти на запитання відкритого типу в анонімному опитувальнику, то вони часто зазначали, що освіта на юридичному факультеті хоча і має багато переваг, на їхню думку, вона, однак, є надмірно теоретичною, і надто мало уваги відводиться практиці. Як зауважив один із студентів: “Багато теорії і мало практики!”
- Цей факт також виявлявся під час проведення інтерв'ю, спостережень за заняттями та при оцінці навчальних планів. Загалом, на заняттях, як правило, відсутній акцент

на розвиток практичних навичок, які є необхідними для юриста, чи на вмінні застосувати норми права до вирішення складних ситуацій (вирішення проблем). Надто часто, як написав один студент у відповідях на запитання відкритого типу, навчання на юридичному факультеті “нагадує просто «зазубрювання» матеріалу (статей законів, теорій, книг) за відсутності умов для належної рефлексії та навчання.” Часто те, що викладачі описують як “розуміння права”, насправді є просто запам’ятовуванням. У навчальному процесі бракує практики вирішення складних проблем, що вимагають застосування права.

- В даний час на факультеті викладають декілька викладачів-практиків (наприклад, фахівці з судово-медичної експертизи викладають криміналістику). Вони впроваджують практичний компонент під час проведення занять. Також на факультеті функціонує юридична клініка. Втім це деякі винятки із загального правила, відповідно до якого викладання для студентів зводиться до вивчення теоретичних питань. Посилання на судову практику, веб-сторінки судів та інших державних органів, а також інші практичні посилання у навчально-методичних комплексах є поодинокими.
- Ця ситуація має покращитися у 2015–2016 навчальному році, оскільки нова програма, розроблена у відповідності до нового Закону “Про вищу освіту” для бакалаврських та магістерських програм включає 25% курсів на вибір студентів. Зокрема, окремим навчальним курсом має стати юридична клініка.
- Одна із найважливіших умов адаптації випускників факультету та їх працевлаштування у міжнародних компаніях та організаціях - це викладання та вивчення іноземної мови. Англійська мова з 2010р. викладається на юридичному факультеті як обов’язкова дисципліна для всіх студентів бакалаврату. На факультеті також є група студентів, які вільно володіють англійською і опановують навчальні предмети цією мовою. Однак набагато більше опитаних студентів зазначили, що вони не володіють англійською на належному рівні і, на їхню думку, юридичний факультет все ще приділяє недостатньо уваги навчанню іноземним мовам. Усвідомивши це, на факультеті ухвалили рішення, відповідно до якого з 2015-2016 навчального року на кожній кафедрі два вибіркового курси будуть викладатись англійською мовою.
- Існуюча на факультеті система виробничої практики передбачає, що велика група студентів проводить 2-3 тижні в державних органах місцевого та регіонального рівня або в суді. Проходження такої практики здійснюється у форматі ознайомлення студентів із загальними питаннями організації роботи відповідної державної установи. Студенти лише спостерігають за роботою установи й не мають можливості розвивати свої практичні навички. Задля отримання досвіду більш тривалого стажування студенти повинні проявляти ініціативу і сприяти цьому процесу, а також знайти приймаючу організацію самостійно. В загальному, як і в інших країнах, такий стан речей є більш зручним для студентів, які вже мають певні дружні чи родинні зв’язки із такими організаціями.

Рекомендації:

- У викладанні та при екзаменуванні слід ставити акцент на розумінні та застосуванні знань. Для цього не лише слід оновити методи викладання та оцінювання (див. нижче складову 5.2), а й переглянути змістове наповнення та фокус навчальних курсів.
- Для якнайкращого розвитку ключових навичок у студентів факультету варто подумати про розробку і викладання на першому році навчання студентів спеціальних курсів, спрямованих на формування первинних навичок при вивченні права. Цей курс може мати назву “правові методи”, “написання юридичних документів”, “правовий аналіз та дослідження”. Такий курс дав би студентам можливість опанувати ширший спектр базових інструментів при здобутті правничої освіти.
- Для покращення розвитку практичних навичок і для того, аби допомогти студентам здобути досвід, що дав би їм можливість зробити поінформований вибір стосовно свого кар’єрного шляху, слід вдосконалити програму практики. Юридичному факультету слід розглянути можливості збільшення переліку приймаючих установ таким чином, щоб включити туди місцеві органи влади, суди, прокуратури, адвокатські компанії та неурядові організації. Ці установи слід залучати до розробки програми практики, виконання якої даватиме можливість отримувати академічні кредити. Студентів слід розподіляти на практику у менших групах упродовж всього навчального року.
- Чимало викладачів поєднують викладання і юридичну практику. Інтерв’ю з (переважно – випускниками юридичного факультету) суддями, прокурорами та адвокатами підтвердили їхню високу зацікавленість у проведенні гостьових лекцій чи викладанні окремих курсів на юридичному факультеті. Знання і досвід практиків необхідно використовувати якнайширше. Випускників юридичного факультету (судді, прокурори, адвокати) слід частіше запрошувати як гостьових лекторів чи для викладання окремих курсів.
- Юридичну клініку слід розширити, аби на виконання завдання виділялося більше часу. Практичні заняття повинні бути оцінені за академічними кредитами. Оцінка має базуватися на результатах практичного навчання і відповідати типу клінічної освіти чи практики у суді або інших органах влади. Членів правничої спільноти слід залучати до викладання як помічників професорів з будь-яких клінічних чи практичних курсів. Слід створити при факультеті громадську консультативну раду, яка би вносила свій цінний внесок у сталий розвиток факультету.
- В навчальні програми та життя факультету варто ввести більше вибіркового юридичних курсів англійською мовою, а також додаткових програм англійською мовою аби у студентів було більше можливостей для спеціалізації, а також аби вони мали більше можливостей працевлаштовуватися у міжнародних організаціях та компаніях. В якості ресурсів для цього можуть використовуватись відеозаписи

справ Європейського суду з прав людини, що є доступними онлайн англійською мовою, широка палітра корисних відеороликів на правову тематику англійською мовою. Ці ресурси можуть становити базис для, наприклад, внутрішньо факультетських презентацій англійською мовою, практичних семінарів, студентських змагань тощо.

5.2 У навчальному закладі застосовуються сучасні методи викладання, спрямовані на забезпечення ефективного навчання

Ключові результати

- Загалом, у юридичного факультету є чимало можливостей для покращення формату застосування сучасних методів викладання. Лекції та семінари, які відвідали експерти, попри те, що вони були добре структуровані та організовані, все ж таки здебільшого були одновимірними щодо стилю викладання.
- Викладання залишається, в першу чергу, зосередженим на лекціях, на деяких заняттях викладання побудоване на запитаннях та відповідях, а на інших – на презентаціях у форматі PowerPoint, але усі вони фокусуються на завчених відповідях, а не критичному мисленні чи юридичному аналізі. Навіть на семінарських заняттях переважно звучали “запитання-відповіді” з теоретичних питань, які викладалися на лекціях. Є деякі дуже прогресивні викладачі, які використовують елементи сократівського методу на заняттях, намагаючись вслід за відповідями студентів ставити подальші запитання, підбираючи їх так, щоб стимулювати подальше обговорення і мислення студентів. Однак, навіть на таких заняттях зберігалась надто формальна атмосфера.
- Як було зазначено вище, розклад занять залишається перевантаженим, незважаючи на зусилля адміністрації факультету вирішити цю проблему. Сучасні методи викладання наголошують на важливості самостійного навчання, спрямованого на формування навичок студентів, але на юридичному факультеті у студентів занадто багато занять, що має наслідком брак часу для самостійного навчання та читання. Факультет працює у дві “зміни” – ранкову та післяобідню. Іноді керівництво факультету додає третю “зміну” – коли пари закінчуються о 20:30. Таку ситуацію критикували і студенти, і викладачі.
- Факультет має обмежений доступ до сучасних методів викладання у зв’язку з обмеженими бюджетними коштами на відрядження та обмін викладачами, що представляють іноземні правничі школи. Використання PowerPoint є лише однією із форм новітніх методів викладання, особливо за сучасними дослідженнями та оцінками оптимального використання PowerPoint у навчальному середовищі.

Рекомендації:

- Факультет має змінити акцент у забезпеченні якості викладання (особливо в аспекті використання методів викладання), відійти від формального підходу до

підходу, спрямованого на забезпечення якості освіти. Вимога про обов'язкове використання PowerPoint-презентацій, коли це можливо, - це ще не гарантія кращого викладання. Інтерв'ю та опитування не вказали на існування активного пошуку й дослідження нових методів викладання, обговорень різних методів викладання у форматі колоквиумів чи сприяння навчанню та експериментуванню з навчальними стилями та методами.

- Юридичному факультету доцільно було б подумати про зміну формату проведення як лекційних, так і семінарських занять. Нинішній формат є надто формальним, студентів викликають, вони встають і відповідають. Студенти мають обмежені можливості для ефективної комунікації та реалізації свого критичного мислення у такому форматі.
- У викладачів відповідно має бути можливість використовувати різні варіанти чи методи викладання, обговорювати різні та диференційовані методи, які відповідають потребам кожного курсу чи предмету. Викладачів слід заохочувати та підтримувати у розробці особливого змісту та методів викладання, а також методів оцінювання юридичної освіти. Юридичний факультет міг би просувати інновації за допомогою щорічного викладацького семінару, на який викладачі запрошувалися б для презентації нових технік та методів викладання, в той час як стратегічне планування на юридичному факультеті, починаючи від самої концепції стратегічного розвитку факультету, має стимулювати індивідуальне навчання та експериментування з індивідуальними стилями викладання і обмін результатами в межах спеціального факультетського органу, покликаного сприяти вдосконаленню роботи викладачів.
- Які би методи викладання не використовувалися, вони мають бути інтерактивними, із залученням розгляду конкретних справ, проведенням рольових ігор (включаючи рольові судові засідання), використанням презентацій та застосуванням сократівського діалогу (поряд з іншими методами), формуванням ключових навичок, придатних до застосування в різних ситуаціях, наприклад, формування вміння вирішувати проблеми та прийомів аналітичного мислення. Акцент слід ставити на потенціалі студентів застосовувати знання, які були отримані на заняттях і протягом поза аудиторної роботи. Студентам варто надати можливість проводити незалежні дослідження поза рамками наперед визначених текстів.
- Зокрема, невід'ємну частину академічного життя на факультеті має складати робота в групах. Такий формат більше нагадує командну роботу, в якій більшість студентів опиниться після закінчення факультету. Робота в групах допоможе студентам сформувати «гнучкі» навички міжособистісного спілкування, які на даний момент не перебувають в центрі уваги навчальної програми. Серед цих навичок – вміння взаємодіяти, співпрацювати та робити свій внесок у роботу команди, бути залученим до вирішення проблем, а також розвивати комунікативні навички, активно спілкуючись з іншими.

- Щоб допомогти факультету покращити ефективність викладання таким чином, аби застосовувалися ці методи, факультету та університету варто подбати про запуск програм усестороннього навчання викладачів сучасним інтерактивним методам викладання, акцентуючи увагу на методах, які більше підходять для вивчення права, включаючи навчання на основі досвіду, використання правових проблем із конкретних справ судової практики, проведення рольових ігор, а також застосування сократівського діалогу. Вони покликані доповнити базові методи викладання, яким деякі викладачі навчилися на університетській кафедрі педагогіки. Новим викладачам варто пройти таке навчання перш ніж розпочинати свою викладацьку кар'єру на факультеті.
- Юридичному факультету слід розглянути можливість створення комітету з інновацій у викладанні та вдосконалення роботи викладачів, члени якого досліджували б розмаїття інноваційних методів викладання, що висвітлюються та обговорюються онлайн. Варто заохочувати викладачів до застосування нових методів викладання і до зміни культури спілкування зі студентами в аудиторії, а не просто викликанням їх для відповіді. Деякі навчальні курси можна відібрати як навчальні лабораторії, де будуть випробовуватися нові методи, і це дасть змогу викладачам вести свої спостереження і отримувати рекомендації від комітету з інновацій у викладанні та вдосконалення роботи викладачів.
- Університету варто намагатися фінансувати як мінімум два відрядження на правничі конференції щороку для вчених юридичного факультету, з вимогою, щоб вони по поверненню поінформували своїх колег на факультеті. Аналогічно факультету варто намагатися знаходити фінансування для реалізації програм обміну викладачами з інших регіонів, які відомі своїми новаторськими підходами у викладанні правничих предметів та здобутками у цьому, запрошуючи їх для демонстрації їх досвіду і проведення майстер класів для колег.
- Юридичному факультету варто мотивувати студентів до участі у заходах, які сприяють формуванню практичних навичок, наприклад, до роботи юридичної клініки (лабораторії), а також до студентських змагань з рольових судових засідань місцевого, регіонального чи міжнародного масштабу. Викладачі і студенти, які працюють у цих сферах, мають знати, що у разі потреби вони отримають належну допомогу та підтримку, час, витрачений на такі заходи, буде врахований і для викладачів (як навантаження), і для студентів (як оцінка).
- Рекомендується, щоб факультет намагався, де це можливо, зменшити кількість студентів в академічних групах (з 25 до 15 осіб). Кількість годин самостійної роботи студентів також слід збільшити у пропорції щонайменше 1 до 2 (наприклад, на 2 аудиторні години – 4 години самостійної роботи). Студентам доцільно надавати більше можливостей представляти результати своєї самостійної роботи.
- Юридичний факультет має намагатися покращити своє забезпечення мультимедійним обладнанням, зокрема, у лекційних аудиторіях обладнанням для проведення мультимедійних презентацій. Нині лише у двох лекційних аудиторіях

інстальовано таке обладнання, і це суттєво обмежує можливості викладачів використовувати сучасні наочні допоміжні засоби.

- Юридичному факультету на семінарських заняттях з питань методів викладання слід більше використовувати відео-конференц зв'язок і прагнути долучитись до спільних відео занять з іноземними правничими школами.

5.3 Заклад забезпечує наявність адекватних та належних ресурсів для підтримки навчання студентів

Ключові результати

- Відповідні навчальні матеріали знаходяться у вільному доступі для студентів у бібліотеці університету, у бібліотеках кафедр та в он-лайн ресурсах. Такий вільний доступ – це здобуток юридичного факультету. Однак на факультеті немає доступу до пакету онлайнових баз даних, чи то місцевих, чи то міжнародних.
- Бібліотека університету має багаті фонди, які містять понад 2 мільйони примірників видань, але за результатами відвідування бібліотеки констатовано, що її правнича складова не виглядає достатньо великою і в ній бракує нових видань. Окрім того, кожна кафедра має свою “електронну бібліотеку” ресурсів (USB-драйв, що зберігається на кожній кафедрі із вільним доступом для студентів на їх прохання), яка загалом збільшується в час, коли є доступ до міжнародних он-лайн ресурсів. За потреби, студенти можуть використовувати її для підготовки до занять чи для написання письмових робіт.
- Студенти стверджують, що, окрім бібліотеки, в університеті і на факультеті відсутні місця/зони/приміщення для організації й проведення неформальних групових дискусій чи де б вони могли застосовувати інші, можливо дещо галасливі формати навчання. Студенти також стверджують, що у них немає вільного доступу до інтернету для проведення студентських досліджень та для навчання.
- Юридичний факультет недостатньо укомплектований мультимедійним обладнанням, оскільки лише у 3-х аудиторіях є проектори, комп'ютери тощо. Це обмежує можливості викладачів використовувати презентації та інші сучасні технології під час занять. Немає комп'ютерної лабораторії, де студенти могли би навчатися без своїх власних ноутбуків.
- Загалом, без загального доступу до Інтернету в межах факультету, та без доступу до юридичних онлайн-ресурсів, не можна стверджувати, що наявні ресурси є оптимальними для повноцінного навчання студентів.

Рекомендації

- Навчальні комплекси відповідних дисциплін повинні передбачати розширений перелік праць для ознайомлення, аби студенти могли самостійно вчитися поза

межами навчальної програми. Колекцію бібліотеки, особливо стосовно іноземного та порівняльного права, слід розширити.

- Юридичний факультет у першу чергу повинен намагатися отримати фінансування для отримання факультетом доступу до юридичних онлайн-баз даних. Це абсолютно необхідно для розширення можливостей студентів, розробки онлайн-досліджень та стимулювання плідної індивідуальної праці і студентів, і викладачів.
- Оскільки навчальна програма періодично переглядається, то слід дбати й про те, аби навчальні посібники опиралися на оновлені додаткові практичні матеріали для занять. До них варто включати прецеденти, аналіз конкретних справ чи зразків документів, питання для обговорення, зразки і вправи, спрямовані на практичне застосування юридичної теорії, що викладається в рамках відповідного навчального курсу.
- По можливості всі аудиторії слід обладнати мультимедійним обладнанням (зокрема, проекторами, персональними комп'ютерами тощо), аби викладачі мали можливість використовувати новітні методики викладання.
- У всіх аудиторіях бажано мати вільний доступ до Wi-Fi, який би знаходився під контролем викладачів, щоб вони разом зі студентами могли застосовувати електронні технології для вирішення аналітичних завдань в аудиторії. Ноутбуки студентів в аудиторії хоча і створюють певні виклики для викладачів, втім існує чимало способів вирішення цих питань паралельно з контрольованим використанням ресурсу Wi-Fi в навчальних цілях.
- Студентам доцільно виділити більше простору для зборів та роботи. Можливо, аудиторії, які є вільними в конкретний час, можна зарезервувати для студентських груп, які б проводили в них поза аудиторні зустрічі, або у бібліотеці має бути виділений час, коли не діятиме вимога про зберігання тиші.
- Студентам варто забезпечити спеціальний обсяг Wi-Fi ресурсу зі значною пропускнуою спроможністю для читання, досліджень та їхньої самостійної роботи. Це також дасть можливість виконання більш складних завдань і зменшить проблему наявності підручників у достатній кількості. Студенти повинні мати індивідуальну реєстрацію та пароль, а також конкретні письмові правила щодо використання Wi-Fi та наслідки їх порушення. Студенти, з якими спілкувалися експерти, хотіли б мати таку реєстрацію і дотримуватися таких правил в обмін на доступ до Wi-Fi. Окрім того, на даний момент програмне забезпечення здатне унеможливити доступ до багатьох сайтів та завантажень аудіо- та відеоматеріалів, не пов'язаних з навчальним процесом.

6. Адміністрування та інформаційні системи

Складова 6: Ключові моменти опитувань

- Хоча студенти загалом погодилися чи повністю погодилися з тим, що на юридичному факультеті налагоджена добра організація і ефективне ведення курсів (73,6%), однак опитування виявило значний відсоток студентів, які не вважають, що розклад їхніх занять є ефективним. Майже половина студентів (48%) не погодилися чи категорично не погодилися з тим, що графік занять є ефективним. Що стосується відповідей викладачів, то хоча загалом відповіді були дуже позитивними, однак слід зауважити, що 22,4% з них нейтрально ставляться чи не погоджуються з тим, що розклад є ефективним. Розклад, зокрема “третю зміну”, відзначили як неоптимальний в інтерв’ю як викладачі, так і студенти.
- Виглядає позитивним для факультету те, що 63% випускників погодилися чи повністю погодилися з тим, що завдяки своєму диплому вони отримали після випуску хорошу роботу, але тим не менше це означає, що третина опитаних випускників не погодилися чи категорично не погодилися, що це так. Важливо розглядати це в такому контексті: ринок праці для правників в Україні перенасичений випускниками, і в останні роки кількість пропозицій для працевлаштування продовжує зменшуватися на тлі загальнодержавних економічних проблем.

6.1 Заклад ефективно керує та адмініструє процес навчання, забезпечуючи студентам сприятливе середовище для навчання

Ключові результати

- Юридичний факультет має потужний адміністративний потенціал і загалом хорошу організацію в плані управління та адміністрування правничої освіти. Ролі та очікування викладачів і студентів чітко визначені і зрозумілі, і інтерв’ю засвідчили командний дух і відданість корпоративній етиці серед викладацького складу. Разом із цим таке командне середовище обмежує творче мислення у питаннях викладання та навчання, в той час як жорсткість державного регулювання – і реальна, і уявна – очевидно заважає сконцентрувати наявні інтелектуальні ресурси на проведенні реформ на факультеті.
- Комунікація з адміністративних питань, як видається, загалом є ефективною, втім деякі студенти відзначили в онлайн відповідях на запитання відкритого типу, що їм не завжди своєчасно повідомляють про зміну в розкладі чи про зміни графіку проведення подій. Все ще часто використовується дошка оголошень, хоча факультет і розробляє систему ефективної комунікації зі студентами, оскільки кожна кафедра має списки електронних адрес студентів. Однак попри те, що онлайн-комунікація – це однозначно найкращий доступний спосіб комунікації, ймовірність помилок і брак ефективності все ще залишаються високими за наявної системи. В свою чергу, відсутність постійного доступу студентів до Wi-Fi означає,

що цю систему не можна використовувати для швидких комунікацій та термінових повідомлень.

- Дослідження засвідчило, що стосунки між викладачами і студентами є прийнятними і для викладачів, і для студентів. Особливо ефективною поза аудиторною формою роботи, як відзначили під час інтерв'ю викладачі, є студентські наукові гуртки, якими керують викладачі кафедр. У них студенти можуть готувати і обговорювати власні наукові дослідження та представляти отримані результати під керівництвом викладачів. Щороку (у квітні) студенти мають нагоду публікувати ключові результати своїх досліджень у спеціальному факультетському щорічнику. Загалом, дружні стосунки між викладачами та студентами сформовані в атмосфері поваги та відкритості, але, очевидно, факультет би лише виграв від створення менш офіційної атмосфери, яка би сприяла більшому залученню і застосуванню творчих методів навчання між викладачами та студентами.
- Студенти не відчують, що вони відіграють важливу роль у процесі прийняття рішень на факультеті. І хоча представники органів студентського самоврядування представлені у Вченій раді факультету, студенти не вірять або не бачать, що їх думки враховуються при внесенні змін до навчального плану та програм курсів.
- В опитуваннях деякі викладачі висловили невдоволення з приводу того, що вони назвали “авторитарним стилем управління”, в тому розумінні, що рішення не приймаються колективно, а натомість насаджуються завідувачами кафедр. Також було висловлено зауваження стосовно браку прозорості у процесі ухвалення рішень в цілому на факультеті.

Рекомендації

- Колективу факультету, особливо його керівництву, варто створити більш відкриту атмосферу з метою підвищення активності кожного викладача в командній праці, а також забезпечити прозорість у процесі прийняття рішень та їх обґрунтованість. Що більше викладачів і студентів матимуть змогу відігравати певну роль у плануванні роботи факультету та прийнятті ключових рішень, то більше вони поважатимуть і охоче впроваджуватимуть позитивні зміни, які мають бути втілені в життя факультету.
- З цією метою слід максимально розширити залучення представників студентства в управлінні факультетом. Кожній кафедрі факультету слід розглянути можливість заснування студентської дорадчої групи, яка б забезпечувала змістовний зворотний зв'язок з адміністрацією факультету з навчальних та адміністративних питань.
- Слід стандартизувати онлайн-комунікацію електронною поштою на всьому факультеті. Студентам варто надавати спеціальні університетські електронні адреси, які б одночасно виконували функцію ідентифікації студентів в рамках факультетського життя. Разом із покращенням доступу до Інтернету в межах

факультету, це може суттєво підвищити ефективність комунікацій та адміністрування.

6.2 У закладі діє ефективний процес збору, аналізу та використання релевантної інформації, яка використовується для ефективного управління навчальними програмами

Ключові результати

- Юридичний факультет інтегрований у загальну університетську систему електронного університету (<http://e-learning.law.chnu.edu.ua/>, <http://e-learning.law.chnu.edu.ua/>). Це сучасний електронний ресурс, де усі студенти та викладачі зареєстровані з особистими пароллями доступу. Ця система покликана зменшити поточне робоче навантаження, пов'язане з паперовим управлінням інформацією, зменшити потребу студентів у тому, аби забирати час у адміністрації в пошуках базової інформації щодо розкладу занять та оцінок, а також на те, аби привести роботу юридичного факультету у відповідність із передовими міжнародними стандартами управління інформацією. Студенти можуть отримувати у цій системі матеріали для навчання.

Рекомендації

- Факультету слід й надалі розвивати свою он-лайн систему електронного університету. Доцільно, аби ця система включала профілі усіх студентів, охоплюючи завдання, оцінки, розклад та будь-яку іншу релевантну інформацію. Її слід систематично оновлювати. Відповідальність за оновлення електронних курсів можна було б покласти на завідувачів кафедр факультету. Це б узгодило стандарти адміністрування на юридичному факультеті у узгодженість із передовою світовою практикою управління інформацією.
- Розробка програм для запровадження дистанційного навчання має стати пріоритетом у подальшому розвитку факультету. Якщо це можливо, то було б бажаним створення та розміщення відео-лекцій, які допоможуть студентам у навчанні. Керівництву факультету також слід розглянути можливості вирішення питань, пов'язаних із опором деяких викладачів щодо розміщення своїх лекцій у текстовому форматі он-лайн. Занепокоєння з приводу того, що це вплине на мотивацію студентів та їхнє навчання, засвідчує той факт, що конспекти студентів часто базуються на копіюванні того, про що говорить на лекціях викладач, слово в слово. Це не є оптимальним процесом для активного навчання та залучення студентів.
- Ці рекомендації вказують на дуже чітку потребу у створенні комп'ютерної лабораторії для забезпечення очікуваного робочого он-лайн навантаження, а також для покращення доступу студентів до Wi-Fi у навчальних цілях.

7: Публічність інформації

7.1 . Заклад регулярно публікує оновлену, неупереджену і об'єктивну інформацію кількісного та якісного характеру про програми і освітньо-професійні рівні, які він пропонує

Ключові результати

- Юридичний факультет має свою сторінку на веб-сайті Чернівецького національного університету (<http://lawfaculty.chnu.edu.ua>), де регулярно оновлюється інформація для студентів, вступників та випускників, але на даний момент потенціал веб-сайту у повному обсязі не використовується. Хоча на ньому розміщено концепцію факультету щодо розвитку якості освіти, втім сторінка більше зосереджується на поданні інформації про викладачів та історію факультету і не включає важливої інформації про навчальні програми та статистику (наприклад, щодо вступу та випуску). Окрім того, ця сторінка ведеться лише українською мовою.
- На рівні університету існує НУО під назвою «Спілка випускників та друзів Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича», яка відображає зростання інтересу з боку університету до покращення відносин з випускниками. На рівні факультету декан та заступники декану підтримують тісні зв'язки із випускниками факультету. Однак не існує офіційного органу чи бази даних для ефективної роботи з випускниками, немає менеджера із зовнішніх відносин, і немає плану поліпшення залучення випускників до співпраці з факультетом. При цьому випускники загалом відзначали, що хотіли б відігравати активнішу роль у житті факультету.

Рекомендації

- Зміст веб-сайту факультету слід наповнити таким чином, аби на ньому була відображена інформація про правила вступу, рейтинг, статистику абітурієнтів, перелік курсів, дані про студентів, а також важливу інформацію про статистику працевлаштування випускників юридичного факультету. В той час як адміністрація факультету вважає, що відсоток випускників факультету, які працюють за фахом, значно перевищує середні загальнонаціональні показники, відсутність бази даних щодо працевлаштування випускників означає, що адміністрація не має змоги обґрунтувати свої переконання або використати такий очевидний успіх задля привернення уваги майбутніх найбільш здібних абітурієнтів. Усі оголошення про найближчі події та поза аудиторну діяльність також варто публікувати на веб-сайті факультету, аби представити різноманітність життя на факультеті. В ідеалі, бажано, щоб веб-сторінка також була викладена англійською мовою, аби дати змогу представникам інших країн (і потенційним іноземним студентам) дізнатися більше про факультет. Інтернет-сторінку факультету слід далі розширювати, аби вона стала загальнодоступним порталом з усією інформацією про факультет, для нинішніх і потенційних студентів, викладачів та керівництва.

- Зокрема, слід приділити більше уваги висвітленню інформації про юридичну клініку. Викладачам, які керують нею, варто виставити на веб-сайт інформацію про графік роботи клініки, види її діяльності, права громадян на безкоштовні юридичні консультації та методи, які клініка може застосовувати для надання юридичних консультацій (як і про послуги, які клініка не може надавати у відповідно до Закону України “Про безоплатну юридичну допомогу”, що було прийнято 2 червня 2011 р.).
- Аби ініціювати такі покращення, бажаним було б створити групу з представників керівництва, викладачів і студентів задля дослідження різноманітних веб-сторінок юридичних факультетів і надати рекомендації стосовно того, що з переглянутого на кожній з цих сторінок є найкращим. Це може стати основою для плідної співпраці з усіма зацікавленими сторонами на юридичному факультеті, а також забезпечити матеріали для розвитку змісту веб-сторінки юридичного факультету.
- Факультету слід розглянути можливість визначення одного із заступників декана для виконання обов’язків з розвитку зовнішніх відносин, сприяння та посилення важливих партнерських відносин між факультетом та іншими закладами, збору інформації про програми практики із потенційними роботодавцями, ярмарки юридичних вакансій та зв’язки із випускниками.
- Факультету, через такого заступника декана з питань зовнішніх відносин, далі слід розглянути можливість ініціювання створення благодійної організації (фондації) випускників. Випускники могли б фінансово підтримувати проекти, які факультет адмініструє. Такі проекти можуть бути спрямовані на залучення студентів та викладачів до юридичної практики, з їхньою допомогою можна було б забезпечувати фінансування публікацій та проектів викладачів і надання допомоги студентам у пошуках роботи після випуску.

VI. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УРЯДУ

Органи управління вищою освітою в Україні відіграють важливу роль у стимулюванні якості юридичної освіти в Україні. За радянської системи юридичні факультети державних університетів традиційно розглядалися як навчальні заклади для підготовки працівників органів забезпечення правопорядку, включаючи міліцію, прокуратуру та суди. Однак сучасний контекст публічного управління, що базується на демократичних принципах та верховенстві права, вимагає фахівців права з навичками та знаннями не лише для роботи на користь держави, а й для забезпечення підзвітності держави та виконання важливої ролі у швидких економічних змінах. Роль правничої освіти у формуванні висококваліфікованих юристів, відтак, є надзвичайно важливою і для забезпечення верховенства права, і для забезпечення роботи приватного сектору. Органам управління вищою освітою слід визнати надзвичайну вагу юридичної освіти і забезпечити дотримання необхідного стандарту правничої освіти, водночас даючи закладам юридичної освіти автономію для творчого реагування на вимоги ринку, які постійно змінюються.

У світлі вищезазначеного, пропонуємо такі рекомендації:

- Слід прискорити початок діяльності Національного агентства з питань забезпечення якості вищої освіти у відповідності до нового Закону України “Про вищу освіту”, схожого до тих органів, які діють в інших країнах і здійснюють акредитацію. Національне агентство має виконувати роль координатора, діючи незалежно від політики уряду. Спеціальній Експертній раді з питань забезпечення якості правничої освіти, існування якої передбачено законодавством, слід надати можливість відігравати важливу роль у забезпеченні того, що Національне агентство задовольняє конкретні потреби закладів юридичної освіти.
- Слід створити систему акредитації університетів із чітко сформульованими стандартами для проходження акредитації, включаючи особливі стандарти акредитації юридичних факультетів. Слід розробити окремі національні стандарти правничої освіти. Стандарти для юридичних факультетів слід базувати на передовій практиці та принципах ефективної правничої освіти, яка би відповідала міжнародним стандартам. Хоча базові стандарти слід розробляти для всіх юридичних факультетів, але кожен з них може мати широку автономію у виборі методів реалізації цих стандартів і розвитку тих сфер, де він є кращим. Слід розробити низку високих стандартів чи цілей, які є бажаними та які стимулюють вдосконалення процесів, поряд із мінімальними стандартами акредитації, які є необхідними для отримання ліцензії. Юридичні факультети повинні самостійно вирішувати питання методів та змістовного наповнення навчального процесу.
- Разом із системою акредитації, Національному агентству варто розробити систему незалежної зовнішньої оцінки якості освіти, яку надають всі юридичні факультети. Ця система може базуватися на використаній під час даного оцінювання методиці, із необхідними модифікаціями, спрямованими на те, аби вона працювала як інструмент зовнішньої оцінки на загальнонаціональному рівні.

- Міністерству освіти і науки слід заохочувати юридичні факультети сформувати постійну систему внутрішньої оцінки забезпечення якості, до реалізації якої були б залучені усі зацікавлені сторони на факультеті, про що детальніше йдеться в рамках Складової 1 цього розділу. Функціонування та ефективність механізмів внутрішнього забезпечення якості освіти має бути метою будь-якої процедури зовнішнього оцінювання.
- Міністерству освіти і науки слід справедливо і прозоро розподіляти кількість бюджетних місць між юридичними факультетами. Основним критерієм такого розподілу має бути якість юридичної освіти, яку забезпечує юридичний факультет, про що насамперед свідчить попит на конкретний правничий факультет з боку абітурієнтів.
- Міністерству слід надати можливість юридичним факультетам зменшити навчальне навантаження студентів у вигляді обов'язкових курсів і сприяти формуванню ефективних вибіркового курсів в рамках навчального плану, у відповідності до положення Закону України "Про вищу освіту" в редакції від 01 липня 2014 р.
- Міністерству слід підтримати ініціативу розробки, затвердження та якнайширшого впровадження Кодексу поведінки у вищій школі, який би ґрунтувався на кращому досвіді інших країн, поширювався на викладачів, керівництво, студентів і працівників ВНЗ, пропонував би положення щодо моделей поведінки всіх учасників освітнього процесу, встановлював би стандарти щодо найкращих методів та практик викладання і містив би вимоги добропорядності викладачів у стосунках зі студентами і та студентів у стосунках із викладачами.
- Основні підстави кар'єрного росту для викладача мають бути чіткими і передбачати об'єктивні критерії, як то кількість публікацій у національних та міжнародних журналах, на які отримано рецензії від колег, залучення до поза аудиторної роботи факультету, участь у національних та міжнародних конференціях, особисту та професійну добропорядність і здатність застосовувати сучасні (включаючи застосування мультимедійних технологій) методи викладання.
- Міністерству слід розробити та заохотити впровадження і сприяти реалізації антикорупційних політик для вищих навчальних закладів. Добрим відповідним пунктом для дослідження цього питання може слугувати цей ресурс: <http://www.track.unodc.org/Education/Pages/ACAD.aspx><http://www.track.unodc.org/Education/Pages/ACAD.aspx>
- Процедуру захисту дисертацій слід змінити якомога швидше, наслідуючи західну модель захисту, а також у відповідності до положень Закону України "Про вищу освіту", який було прийнято 1 липня 2014 р.

ДОДАТОК 1: БІОГРАФІЧНІ ВІДОМОСТІ ПРО ЕКСПЕРТІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮВАЛИ ОЦІНКУ

Томас Г. Спіді Райс – професор Правничої школи імені Вашингтона та Лі при Транснаціональному правничому інституті у Лексінгтоні, Вірджинія. Доктор Райс розробив і викладає практичні курси, спрямовані на підтримку у наданні адвокатських послуг при Міжнародному кримінальному суді та Військових комісіях у Гвантанамо Бей, Куба, також пропагує Принципи і рекомендації ООН щодо доступу до юридичної допомоги у кримінальних справах в Палестині, працює над питаннями Сербії при Європейському суді з прав людини, а нещодавно провадив практику, що сприяє реалізації Конвенції ООН по боротьбі з корупцією та з питань належного управління. Проф. Райс – колишній науковець за програмою Фулбрайта при юридичному факультеті університету Чорногорії, Подгоріца, гостьовий професор-викладач американського права в університеті Центральної Англії, Бірмінгем (Велика Британія), заслужений гостьовий професор у Каліфорнійській західній школі права в Сан-Дієго, Каліфорнія, та консультант з питань верховенства права при реформуванні правничої освіти у Белграді, Сербія. Професор Райс викладав курси та лекції у багатьох міжнародних школах та на багатьох програмах, включаючи Флоренцію (Італія), Пекін (Китай), Будапешт (Угорщина) і ще у 23 країнах. Також мав практику із судовими справами у судах штатів та Федеральному суді США і виступав адвокатом при апеляції у багатьох американських судах, включаючи Верховний суд США, Верховний суд Каліфорнії та Верховний суд Нью-Мексико.

Фінлей Янг – має диплом юриста університету Глазго та юридичної школи Пенсільванського університету, а також є членом Нью-Йоркської колегії адвокатів з 2009 р. Незалежний шотландський юрист і дослідник, який у своїй роботі у країнах з перехідною економікою зосереджується на підтримці юридичної освіти та судової реформи, питаннях доступу до правосуддя та вирішенні проблем затягування досудового перебування під вартою. Він розробив і керував дослідницькими проектами для таких організацій, як Світовий банк, фонд «Відкрите товариство» та ініціатива Американської Асоціації адвокатів «Верховенство права». Пан Фінлей Янг керував проектами реформування юридичної системи, які реалізовувалися за фінансування уряду США, у різних національних контекстах. Він також викладав в університеті Глазго у Шотландії і займався науковою роботою в Інституті права у Цюриху, Швейцарія.

Мирослава Антонович – завідувачка кафедри міжнародного права (2006-2015 рр.) та доцент Національного університету «Києво-Могилянська Академія»; директор і засновник Центру міжнародного захисту прав людини у Києво-Могилянській Академії. Проф. Антонович понад 20 років викладає міжнародне публічне право та міжнародне право захисту прав людини. Викладала як гостьовий професор у вищих юридичних навчальних закладах США та Європи. Має дипломи юриста Львівського національного університету імені Івана Франка, університету МакГілл, Канада (LL.M) та диплом доктора права від

Українського Вільного Університету, Німеччина. Брала участь у проектах забезпечення якості правничої освіти в рамках програм ОБСЄ та AFP HESP.

Олена Овчаренко – український фахівець з питань діяльності та добору суддів, яка має ґрунтовний дослідницький та викладацький доробок. Доцент Харківського національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Також працює за сумісництвом як науковець в Інституті дослідження організованої злочинності імені В.В. Сташиса при Національній академії юридичних наук України, Харків. Її дослідницькі інтереси зосереджуються на питаннях суддівської дисципліни, доброчесності та підзвітності, а також на дослідженні міжнародних стандартів кримінальної юстиції.

ДОДАТОК 2: ГРАФІК ЗУСТРІЧЕЙ, ІНТЕРВ'Ю ТА ДИСКУСІЙ У ФОКУС ГРУПАХ ЕКСПЕРТІВ ПІД ЧАС ПОЛЬОВОГО ВІЗИТУ

ПОНЕДІЛОК 18 травня 2015 року				
Час	Учасники	Діяльність	Адреса	Контакти
09:00-10:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Ознайомча зустріч експертів в деканаті юридичного факультету ЧНУ ім. Ю.Федьковича з керівним складом факультету Пацурківський Петро Станіславович, д.ю.н., проф., декан Савчук Сергій Вікторович, к.ю.н. доц., заступник декана по методичній роботі Меленко Сергій Гаврилович, д.ю.н. доц., заступник декана по денному відділенню Торончук Іван Желувич, к.ю.н. доц., заступник декана по заочному відділенню Васильчук Вікторія Олександрівна, к.ю.н. доц., заступник декана по виховній роботі Костя Дмитро Вікторович, к.ю.н. доц., заступник декана по науковій роботі	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Деканат факультету)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40 к.ю.н. доц. Савчук Сергій Вікторович 095-525-87-18 д.ю.н. доц. Меленко Сергій Гаврилович 050-511-62-00
10:00-11:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Оглядова екскурсія - знайомство з матеріально-технічною базою юридичного факультету та університету (аудиторії, конференц-зали, лабораторії тощо)	м. Чернівці, вул. Університетська 19.	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40 к.ю.н. доц. Савчук Сергій Вікторович 095-525-87-18 д.ю.н. доц. Меленко Сергій Гаврилович 050-511-62-00
11:00-12:00	Два експерти (Група А)	Інтерв'ю із заступниками декана на вибір експертів Савчук Сергій Вікторович, к.ю.н. доц., заступник декана по методичній роботі Меленко Сергій Гаврилович, д.ю.н. доц., заступник декана по денному відділенню Торончук Іван Желувич, к.ю.н. доц., заступник декана по заочному відділенню Васильчук Вікторія Олександрівна, к.ю.н. доц., заступник декана по виховній роботі Костя Дмитро Вікторович, к.ю.н. доц., заступник декана по науковій роботі	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	к.ю.н. доц. Савчук Сергій Вікторович 095-525-87-18 д.ю.н. доц. Меленко Сергій Гаврилович 050-511-62-00 к.ю.н. доц. Торончук Іван Желувич 099-228-91-46 к.ю.н. доц. Васильчук Вікторія Олександрівна 050-519-51-78 к.ю.н. доц. Костя Дмитро Вікторович 097-661-26-22

11:00-12:00	Два експерти (Група В)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обміняти думками та фіксувати враження за результатами роботи	м. Чернівці, вул. Університетська 19. Кабінет завідувача кафедрою конституційного, адміністративного і фінансового права) (ауд. 301)	
12:00-13:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Обговорення у фокус-групі із заступниками декана Савчук Сергій Вікторович, к.ю.н. доц., заступник декана по методичній роботі Меленко Сергій Гаврилович, д.ю.н. доц., заступник декана по денному відділенню Торончук Іван Желувич, к.ю.н. доц., заступник декана по заочному відділенню Васильчук Вікторія Олександрівна, к.ю.н. доц., заступник декана по виховній роботі Костя Дмитро Вікторович, к.ю.н. доц., заступник декана по науковій роботі	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	к.ю.н. доц. Савчук Сергій Вікторович 095-525-87-18 д.ю.н. доц. Меленко Сергій Гаврилович 050-511-62-00 к.ю.н. доц. Торончук Іван Желувич 099-228-91-46 к.ю.н. доц. Васильчук Вікторія Олександрівна 050-519-51-78 к.ю.н. доц. Костя Дмитро Вікторович 097-661-26-22
13:30-14:30	Обід			
15:00-16:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Зустріч в ректораті університету, спілкування з проректорами Ректор – проф. Мельничук Степан Васильович; Перший проректор – проф. Петришин Роман Іванович; Проректор по науці – проф. Ушенко Олександр Григорович; Проректор з науково-педагогічної роботи з питань навчально-виховного процесу – проф. Марусик Тамара Володимирівна.	м. Чернівці, вул. Коцюбинського 2. (Корпус №5, кабінет ректора університету)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40
16:00-17:00	Два експерти (Група В)	Інтерв'ю із завідувачами кафедр юридичного факультету ЧНУ ім. Юрія Федьковича д.ю.н., проф. Никифорак Михайло Васильович, Кафедра філософії та теорії права д.ю.н., проф. Пацурківський Петро Станіславович, Кафедра конституційного, адміністративного та фінансового права д.ю.н., проф. Щербанюк Оксана Володимирівна, Кафедра правосуддя	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40

16:00-17:00	Два експерти (Група А)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятись думками та фіксувати враження за результатами роботи	м. Чернівці, вул. Університетська 19. Кабінет завідувача кафедрою конституційного, адміністративного і фінансового права) (ауд. 301)	
17:00-18:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Фокус групова дискусія із завідувачами кафедр юридичного факультету ЧНУ ім. Юрія Федьковича д.ю.н., проф. Никифорак Михайло Васильович, Кафедра філософії та теорії права д.ю.н., проф. Пацурківський Петро Станіславович, Кафедра конституційного, адміністративного та фінансового права д.ю.н., проф. Меленко Сергій Гаврилович, Кафедра європейського права та порівняльного правознавства д.ю.н., проф. Щербанюк Оксана Володимирівна, Кафедра правосуддя к.ю.н., доц. Нежурбіда Сергій Ігорович, Кафедра кримінального права і криміналістики (в.о.) к.ю.н., доц. Орловський Олег Ярославович, Кафедра цивільного права (в.о.)	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40
ДЕНЬ 2	ВІРТОРОК 19 травня 2015 року			
Час	Учасники	Діяльність	Адреса	Контакти
09:00-11:30	Два експерти (Група В)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятись думками та фіксувати враження за результатами роботи	м. Чернівці, вул. Університетська 19. Кабінет завідувача кафедрою конституційного, адміністративного і фінансового права) (ауд. 301)	
11:30-12:50	Два експерти (Група В)	Спостереження за викладанням в аудиторії (згідно з розкладом)*	м. Чернівці, вул. Університетська 19.	д.ю.н. доц. Меленко Сергій Гаврилович 050-511-62-00 к.ю.н. доц. Васильчук Вікторія Олександрівна 050-519-51-78

11:30-12:50	Два експерти (Група А)	Спостереження за викладанням в аудиторії (згідно з розкладом)*	м. Чернівці, вул. Університетська 19.	д.ю.н. доц. Меленко Сергій Гаврилович 050-511-62-00 к.ю.н. доц. Васильчук Вікторія Олександрівна 050-519-51-78
12:50-13:30	Усі експерти	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятись думками та фіксувати враження за результатами роботи		д.ю.н. доц. Меленко Сергій Гаврилович 050-511-62-00
13:30-14:30	Обід			
14:30-16:00	Чотири експерти (Група А і Група В)	Інтерв'ю з викладачами юридичного факультету ЧНУ ім. Юрія Федьковича - по одному представнику з кожної кафедри: Кафедра конституційного, адміністративного і фінансового права – к.ю.н. доц. Вдовічен Віталій Анатолійович; Кафедра європейського права та порівняльного правознавства – к.ю.н. доц. Волошук Оксана Троянівна; Кафедра філософії та теорії права – к.ю.н. доц. Карвацька Світлана Богданівна; Кафедра кримінального права і криміналістики – к.ю.н. доц. Жаровська Галина Петрівна; Кафедра правосуддя – к.ю.н. доц. Паскар Ауріка Лазарівна; Кафедра цивільного права – к.ю.н. доц. Процьків Наталя Миколаївна.	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40
15:30-16:00	Усі експерти (Група А і Група В)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятись думками та фіксувати враження за результатами роботи	м. Чернівці, вул. Університетська 19. Кабінет завідувача кафедрою адміністративного і фінансового права (ауд. 301)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40
16:00-17:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Зустріч в прокуратурі регіону. Інтерв'ю та дискусії у фокус групах з працівниками прокуратури, включно з тими, хто є випускниками юридичного факультету ЧНУ ім. Ю.Федьковича	м. Чернівці, вул. Кордуби 12. м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40

17:00-18:00	Всі експерти (Група А)	Інтерв'ю з випускниками юридичного факультету ЧНУ ім. Ю.Федьковича	м. Чернівці, вул. Університетська 19.	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40
17:40-17:50	Усі експерти (Група А і Група В)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятися думками та фіксувати враження за результатами роботи	м. Чернівці, вул. Університетська 19. Кабінет завідувача кафедрою конституційного, адміністративного і фінансового права) (ауд. 301)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40
17:50-18:30	Два експерти (Група В)	Фокус групова дискусія з викладачами юридичного факультету ЧНУ ім. Юрія Федьковича- по два викладачі з кожної кафедри Кафедра конституційного, адміністративного і фінансового права – к.ю.н. доц. Федорук Наталія Сергіївна, ас. Костя Людмила Михайлівна; Кафедра європейського права та порівняльного правознавства – к.ю.н. доц. Чепель Ольга Дмитрівна, к.ю.н. ас. Чебан Вікторія Іванівна; Кафедра філософії та теорії права – к.ю.н. доц. Бунчук Оксана Борисівна, к.ю.н. ас. Боднар Сергій Богданович; Кафедра кримінального права і криміналістики – к.ю.н. доц. Шевчук Андрій васильович, к.ю.н. доц. Ющик Олена Іванівна; Кафедра правосуддя – к.ю.н. доц. Черновський Олексій Костянтинівич, к.ю.н. ас. Турман Наталія Омелянівна; Кафедра цивільного права – к.ю.н. доц. Никифорак Володимир Михайлович, к.ю.н. ас. Одовічена Яна Анатоліївна.	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40

ДЕНЬ 3 СЕРПЕЛ 20 травня 2015 року				
Час	Учасники	Діяльність	Адреса	Контакти
09:00-09:45	Усі експерти	Зустріч із судьями в апеляційному суді. Інтерв'ю з судьями, включно з тими, хто є випускником юридичного факультету ЧНУ ім.	м. Чернівці, вул. Емінеску, 4.	д.ю.н. доц. Меленко Сергій Гаврилович 050-511-62-00

09:45-10:00	Усі експерти	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятися думками та фіксувати враження за результатами роботи	м. Чернівці, вул. Університетська 19. Кабінет завідувача кафедрою конституційного, адміністративного і фінансового права) (ауд. 301)	д.ю.н. доц. Меленко Сергій Гаврилович 050-511-62-00
10:00-10:45	Всі експерти (Група А і В разом)	Фокус групова дискусія із суддями, включно з тими, хто є випускником юридичного факультету ЧНУ ім. Ю.Федьковича	м. Чернівці, вул. Емінеску 4.	д.ю.н. доц. Меленко Сергій Гаврилович 050-511-62-00
10:45 – 11:00	Усі експерти	Перехід до юридичного факультету		
11:30-12:50	Два експерти (Група А)	Спостереження за викладанням в аудиторії (згідно з розкладом)*	м. Чернівці, вул. Університетська 19.	к.ю.н. доц., Савчук Сергій Вікторович 095-525-87-18
	Два експерти (Група В)	Спостереження за викладанням в аудиторії (згідно з розкладом)*	м. Чернівці, вул. Університетська 19.	д.ю.н. доц. Меленко Сергій Гаврилович 050-511-62-00
13:30-14:30	Обід			
14:30-15:30	Два експерти (Група А)	Відвідування офісу юридичної клініки на базі юридичного факультету ЧНУ ім. Ю.Федьковича. Спілкування із студентами	м. Чернівці, вул. Університетська 19. Кафедра правосуддя.	д.ю.н. доц. Меленко Сергій Гаврилович 050-511-62-00
14:30-15:30	Два експерти (Група В)	Знайомство з приміщенням і фондами бібліотеки/читального залу юридичного факультету ЧНУ ім. Ю.Федьковича	м. Чернівці, вул. Університетська 19. Кафедри факультету,	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40
15:30-18:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Ознайомлення із внутрішніми правилами/інструкціями юридичного факультету ЧНУ ім. Ю.Федьковича	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	
ДЕНЬ 4	ЧЕТВЕР 21 травня 2015 року			
Час	Учасники	Діяльність	Адреса	Контакти

09:00-09:45	Обидві групи експертів (Група А)	Неформальна зустріч із студентами та аспірантами юридичного факультету ЧНУ ім. Ю.Федьковича	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (ауд. 218)	к.ю.н. доц. Савчук Сергій Вікторович 095-525-87-18
09:45-10:30	Всі експерти (Група А і В разом)	Інтерв'ю з юристами-практиками, включно з тими, хто є випускниками юридичного факультету ЧНУ ім. Ю.Федьковича	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40
10:30-10:45	Два експерти (Група А)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятись думками та фіксувати враження за результатами роботи	м. Чернівці, вул. Університетська 19. Кабінет завідувача кафедрою конституційного, адміністративного і фінансового права) (ауд. 301)	
09:45-10:30	Усі експерти (Група А і В разом)	Інтерв'ю з юристами-практиками, включно з тими, хто є випускниками юридичного факультету ЧНУ ім. Ю.Федьковича	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40 д.ю.н. доц. Меленко Сергій Гаврилович 050-511-62-00 к.ю.н. доц. Савчук Сергій Вікторович 095-525-87-18
10:30-10:45	Усі експерти (Група А і В разом)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятись думками та фіксувати враження за результатами роботи	м. Чернівці, вул. Університетська 19. Кабінет завідувача кафедрою конституційного, адміністративного і фінансового права) (ауд. 301)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40
10:45-11:30	Усі експерти (Група А і В разом)	Фокус група з юристами-практиками, включно з тими, хто є випускниками юридичного факультету ЧНУ ім. Ю.Федьковича	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40
11:50-13:10	Усі експерти (Група А і В разом)	Моделльне заняття професора Спіді Райса на тему суду присяжних у США	м. Чернівці, вул. Університетська 19.	к.ю.н. доц. Васильчук Вікторія Олександрівна 050-519-51-78
13:30-14:30	Обід			

15:00-16:00	Два експерти (Група В)	Фокус групова дискусія із студентами останніх курсів юридичного факультету ЧНУ ім. Ю.Федьковича	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40
15:00-16:00	Два експерти (Група А)	Фокус групова дискусія і із аспірантами юридичного факультету ЧНУ ім. Ю.Федьковича	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40
16:00-17:00	Усі експерти (Група А і В)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятись думками та фіксувати враження за результатами роботи	м. Чернівці, вул. Університетська 19. Кабінет завідувача кафедрою конституційного, адміністративного і фінансового права) (ауд. 301)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40
17:00-18:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Ознайомлення із студентськими письмовими роботами	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Кафедри юридичного факультету, Зал засідань Вченої ради)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40

ДЕНЬ	П'ЯТНИЦЯ 22 травня 2015 року			
5				
Час	Учасники	Діяльність	Адреса	Контакти
09:00-11:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятись думками та фіксувати враження за результатами роботи	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	д.ю.н. доц. Меленко Сергій Гаврилович 050-511-62-00
11:50-13:10	Два експерти (Група А)	Спостереження за викладанням в аудиторії (згідно з розкладом)*	м. Чернівці, вул. Університетська 19.	д.ю.н. доц. Меленко Сергій Гаврилович 050-511-62-00
11:50-13:10	Два експерти (Група В)	Спостереження за викладанням в аудиторії (згідно з розкладом)*	м. Чернівці, вул. Університетська 19.	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40
13:30-14:30	Обід			

15:00-15:40	Всі експерти (Група А і В разом)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятись думками та фіксувати враження за результатами роботи	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40
16:00-17:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Підсумкова зустріч з деканом/заступниками декана юридичного факультету Презентація попередніх висновків за результатами оцінювання. Короткий виклад рекомендацій	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40
17:00-18:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Обговорення процесу інтегрування окремих частин звіту за результатами оцінки. Розподіл ролей та узгодження координації роботи над проектом звіту і графіку його подання на ознайомлення декану юр.ф-ту для коментарів. Погодження формату командної праці над фінальною версією звіту за результатами оцінювання	м. Чернівці, вул. Університетська 19. (Зал засідань Вченої ради)	д.ю.н. проф. Пацурківський Петро Станіславович 050-338-40-40

ДОДАТОК 3: РЕЗУЛЬТАТИ ОНЛАЙН ОПИТУВАНЬ

ОПИТУВАННЯ 1 - СТУДЕНТИ – 185 РЕСПОНДЕНТІВ

1, Факультет визнає цінність якісної юридичної освіти та вживає заходів до її забезпечення

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,6%	3
Не погоджуюсь	4,4%	8
Ставлюсь нейтрально	9,3%	17
Погоджуюсь	59,6%	109
Повністю погоджуюсь	25,1%	46
запитання, на яке отримано відповідь		183
запитання, на яке не отримано відповідь		2

2, Факультет має затверджену внутрішню політику та процедури для забезпечення процесу надання якісної юридичної освіти

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,6%	3
Не погоджуюсь	4,3%	8
Ставлюсь нейтрально	13,6%	25
Погоджуюсь	61,4%	113
Повністю погоджуюсь	19,0%	35
запитання, на яке отримано відповідь		184
запитання, на яке не отримано відповідь		1

3, Студенти мають можливість брати участь у забезпеченні надання якісної юридичної освіти

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,1%	2
Не погоджуюсь	10,3%	19
Ставлюсь нейтрально	21,7%	40
Погоджуюсь	50,0%	92
Повністю погоджуюсь	16,8%	31
запитання, на яке отримано відповідь		184
запитання, на яке не отримано відповідь		1

4, Факультет здійснює моніторинг якості юридичної освіти, яка надається студентам

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,1%	2
Не погоджуюсь	12,0%	22
Ставлюсь нейтрально	19,1%	35
Погоджуюсь	50,8%	93
Повністю погоджуюсь	16,9%	31
запитання, на яке отримано відповідь		183
запитання, на яке не отримано відповідь		2

5, Процес прийому на факультет є прозорим, справедливим і ґрунтується на доборі студентів за їх здібностями

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	2,8%	5
Не погоджуюсь	13,9%	25
Ставлюсь нейтрально	20,0%	36
Погоджуюсь	37,2%	67
Повністю погоджуюсь	26,1%	47
запитання, на яке отримано відповідь		180
запитання, на яке не отримано відповідь		5

6, Оцінювання та контроль на факультеті є справедливими та ґрунтуються на заздалегідь встановлених критеріях

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,6%	3
Не погоджуюсь	17,6%	32
Ставлюсь нейтрально	23,6%	43
Погоджуюсь	39,6%	72
Повністю погоджуюсь	17,6%	32
запитання, на яке отримано відповідь		182
запитання, на яке не отримано відповідь		3

7, Я отримую детальні відгуки щодо своєї роботи під час навчання

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,7%	3
Не погоджуюсь	10,1%	18
Ставлюсь нейтрально	20,7%	37
Погоджуюсь	54,7%	98
Повністю погоджуюсь	12,8%	23

запитання, на яке отримано відповідь	179
запитання, на яке не отримано відповідь	6

8, Я отримую ці відгуки швидко

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,6%	3
Не погоджуюсь	10,4%	19
Ставлюсь нейтрально	27,9%	51
Погоджуюсь	47,0%	86
Повністю погоджуюсь	13,1%	24
запитання, на яке отримано відповідь		183
запитання, на яке не отримано відповідь		2

9, Ці відгуки допомагають мені прояснити речі, яких я не розумію

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,7%	3
Не погоджуюсь	11,1%	20
Ставлюсь нейтрально	22,2%	40
Погоджуюсь	48,3%	87
Повністю погоджуюсь	16,7%	30
запитання, на яке отримано відповідь		180
запитання, на яке не отримано відповідь		5

10, Викладачі факультету кваліфіковані та компетентні

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	1,7%	3
Ставлюсь нейтрально	7,8%	14
Погоджуюсь	50,6%	91
Повністю погоджуюсь	40,0%	72
запитання, на яке отримано відповідь		180
запитання, на яке не отримано відповідь		5

11, Викладачі факультету добре організовані та підготовлені до занять

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
---------------------	---------------------	-----------------------

Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	2,2%	4
Ставлюсь нейтрально	7,7%	14
Погоджуюсь	47,8%	87
Повністю погоджуюсь	42,3%	77
запитання, на яке отримано відповідь		182
запитання, на яке не отримано відповідь		3

12, У мене є можливість оцінювати роботу моїх викладачів

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	7,2%	13
Не погоджуюсь	23,9%	43
Ставлюсь нейтрально	22,8%	41
Погоджуюсь	33,9%	61
Повністю погоджуюсь	12,2%	22
запитання, на яке отримано відповідь		180
запитання, на яке не отримано відповідь		5

13, Я отримую достатньо порад і підтримки в навчанні

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,7%	3
Не погоджуюсь	13,8%	25
Ставлюсь нейтрально	17,1%	31
Погоджуюсь	51,4%	93
Повністю погоджуюсь	16,0%	29
запитання, на яке отримано відповідь		181
запитання, на яке не отримано відповідь		4

14, Я можу зв'язатися з викладачами факультету, коли мені необхідно (наприклад, за допомогою електронного листа, телефонного дзвінка, особистої зустрічі тощо)

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	4,4%	8
Не погоджуюсь	13,2%	24
Ставлюсь нейтрально	13,7%	25
Погоджуюсь	42,3%	77
Повністю погоджуюсь	26,4%	48
запитання, на яке отримано відповідь		182
запитання, на яке не отримано відповідь		3

15, Мені дають гарні поради, коли мені необхідно зробити певний вибір щодо навчання

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	2,2%	4
Не погоджуюсь	9,4%	17
Ставлюсь нейтрально	22,2%	40
Погоджуюсь	50,0%	90
Повністю погоджуюсь	16,1%	29
запитання, на яке отримано відповідь		180
запитання, на яке не отримано відповідь		5

16, Я вірю, що моя юридична освіта забезпечить для мене достатню підготовку для майбутньої юридичної кар'єри

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	2,8%	5
Не погоджуюсь	8,9%	16
Ставлюсь нейтрально	12,8%	23
Погоджуюсь	45,0%	81
Повністю погоджуюсь	30,6%	55
запитання, на яке отримано відповідь		180
запитання, на яке не отримано відповідь		5

17, Викладачі факультету використовують різноманітні методики викладання для забезпечення ефективності навчання

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	2,2%	4
Не погоджуюсь	10,1%	18
Ставлюсь нейтрально	12,4%	22
Погоджуюсь	47,8%	85
Повністю погоджуюсь	27,5%	49
запитання, на яке отримано відповідь		178
запитання, на яке не отримано відповідь		7

18, Викладачі факультету належним чином пояснюють ключові питання теорії права та юридичної практики

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,1%	2
Не погоджуюсь	5,0%	9
Ставлюсь нейтрально	9,4%	17
Погоджуюсь	54,7%	99

Повністю погоджуюсь	29,8%	54
запитання, на яке отримано відповідь		181
запитання, на яке не отримано відповідь		4

19, Викладачі факультету з ентузіазмом ставляться до предмету, який вони викладають

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,5%	1
Не погоджуюсь	3,3%	6
Ставлюсь нейтрально	20,3%	37
Погоджуюсь	51,1%	93
Повністю погоджуюсь	24,7%	45
запитання, на яке отримано відповідь		182
запитання, на яке не отримано відповідь		3

20, Навчання на факультеті є цікавим та стимулює інтелектуальний розвиток та критичне мислення

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,7%	3
Не погоджуюсь	8,3%	15
Ставлюсь нейтрально	17,1%	31
Погоджуюсь	47,0%	85
Повністю погоджуюсь	26,0%	47
запитання, на яке отримано відповідь		запитання, на яке отримано відповідь
запитання, на яке не отримано відповідь		запитання, на яке не отримано відповідь
запитання, на яке отримано відповідь	запитання, на яке отримано відповідь	запитання, на яке отримано відповідь

21, Я маю достатні навчальні ресурси для вивчення матеріалів курсу

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	2,7%	5
Не погоджуюсь	10,4%	19
Ставлюсь нейтрально	9,9%	18
Погоджуюсь	57,7%	105
Повністю погоджуюсь	19,2%	35
запитання, на яке отримано відповідь		182
запитання, на яке не отримано відповідь		3

22, У мене є доступ до Інтернету для цілей мого дослідження

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	2,7%	5
Не погоджуюсь	6,6%	12
Ставлюсь нейтрально	4,9%	9
Погоджуюсь	47,3%	86
Повністю погоджуюсь	38,5%	70
запитання, на яке отримано відповідь		182
запитання, на яке не отримано відповідь		3

23, Факультет гарно організований та ефективно адмініструє курси

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	2,2%	4
Не погоджуюсь	5,5%	10
Ставлюсь нейтрально	18,7%	34
Погоджуюсь	56,0%	102
Повністю погоджуюсь	17,6%	32
запитання, на яке отримано відповідь		182
запитання, на яке не отримано відповідь		3

24, Розклад моїх занять є ефективним

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	11,7%	21
Не погоджуюсь	19,6%	35
Ставлюсь нейтрально	16,8%	30
Погоджуюсь	39,7%	71
Повністю погоджуюсь	12,3%	22
запитання, на яке отримано відповідь		179
запитання, на яке не отримано відповідь		6

25, Мене належним чином та швидко повідомляють про будь-які зміни в розкладі

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	3,4%	6
Не погоджуюсь	15,6%	28
Ставлюсь нейтрально	16,8%	30
Погоджуюсь	51,4%	92

Повністю погоджуюсь	12,8%	23
запитання, на яке отримано відповідь		179
запитання, на яке не отримано відповідь		6

26, Я маю зручний доступ до важливої інформації про мої курси і успішність

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,1%	2
Не погоджуюсь	13,2%	24
Ставлюсь нейтрально	20,3%	37
Погоджуюсь	46,2%	84
Повністю погоджуюсь	19,2%	35
запитання, на яке отримано відповідь		182
запитання, на яке не отримано відповідь		3

27, На факультеті створено можливість оскаржити результати оцінювання, якщо вони видаються неправильними або несправедливими

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	4,4%	8
Не погоджуюсь	10,6%	19
Ставлюсь нейтрально	26,1%	47
Погоджуюсь	45,0%	81
Повністю погоджуюсь	14,4%	26
запитання, на яке отримано відповідь		180
запитання, на яке не отримано відповідь		5

28, Рік навчання

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Рік 1	26,8%	49
Рік 2	19,7%	36
Рік 3	21,3%	39
Рік 4	11,5%	21
Рік 5	23,0%	42
запитання, на яке отримано відповідь		183
запитання, на яке не отримано відповідь		2

29, У чому полягають основні сильні сторони факультету?

Варіанти відповідей	Підрахунок відповідей
	108

запитання, на яке отримано відповідь	108
запитання, на яке не отримано відповідь	77

30, У чому полягають основні слабкі сторони факультету?

Варіанти відповідей	Підрахунок відповідей
	98
запитання, на яке отримано відповідь	98
запитання, на яке не отримано відповідь	87

31, Надайте будь-які інші коментарі про факультет:

Варіанти відповідей	Підрахунок відповідей
	63
запитання, на яке отримано відповідь	63
запитання, на яке не отримано відповідь	122

ОПИТУВАННЯ 2 - ВИПУСКНИКИ – 88 РЕСПОНДЕНТІВ

1. Факультет визнає цінність якісної юридичної освіти та вживає заходів до її забезпечення

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,1%	1
Не погоджуюсь	2,3%	2
Ставлюсь нейтрально	14,8%	13
Погоджуюсь	54,5%	48
Повністю погоджуюсь	27,3%	24
запитання, на яке отримано відповідь		88
запитання, на яке не отримано відповідь		0

2. Факультет має затверджену внутрішню політику та процедури для забезпечення процесу якісної юридичної освіти

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,1%	1
Не погоджуюсь	8,0%	7
Ставлюсь нейтрально	14,8%	13
Погоджуюсь	53,4%	47
Повністю погоджуюсь	22,7%	20
запитання, на яке отримано відповідь		88
запитання, на яке не отримано відповідь		0

3. Студенти мали можливість брати участь у забезпеченні якісної юридичної освіти

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	2,3%	2
Не погоджуюсь	11,4%	10
Ставлюсь нейтрально	18,2%	16
Погоджуюсь	46,6%	41
Повністю погоджуюсь	21,6%	19
запитання, на яке отримано відповідь		88
запитання, на яке не отримано відповідь		0

4. Факультет здійснював моніторинг якості юридичної освіти, яка надається студентам

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	4,6%	4
Не погоджуюсь	11,5%	10
Ставлюсь нейтрально	18,4%	16
Погоджуюсь	43,7%	38
Повністю погоджуюсь	21,8%	19
запитання, на яке отримано відповідь		87
запитання, на яке не отримано відповідь		1

5. Процес прийому на факультет був прозорим, справедливим і ґрунтувався на доборі студентів за їх здібностями

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	18,4%	16
Не погоджуюсь	18,4%	16
Ставлюсь нейтрально	18,4%	16
Погоджуюсь	26,4%	23
Повністю погоджуюсь	18,4%	16
запитання, на яке отримано відповідь		87
запитання, на яке не отримано відповідь		1

6. Оцінювання та контроль на факультеті є справедливими та ґрунтуються на заздалегідь встановлених критеріях

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	8,0%	7
Не погоджуюсь	19,5%	17
Ставлюсь нейтрально	20,7%	18
Погоджуюсь	36,8%	32
Повністю погоджуюсь	14,9%	13
запитання, на яке отримано відповідь		87
запитання, на яке не отримано відповідь		1

7. Я отримував(-ла) детальні відгуки щодо своєї роботи під час навчання

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	2,3%	2
Не погоджуюсь	14,8%	13
Ставлюсь нейтрально	9,1%	8
Погоджуюсь	50,0%	44
Повністю погоджуюсь	23,9%	21
запитання, на яке отримано відповідь		88
запитання, на яке не отримано відповідь		0

8. Я отримував(-ла) ці відгуки швидко

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	2,3%	2
Не погоджуюсь	14,9%	13
Ставлюсь нейтрально	14,9%	13
Погоджуюсь	44,8%	39
Повністю погоджуюсь	23,0%	20
запитання, на яке отримано відповідь		87
запитання, на яке не отримано відповідь		1

9. Ці відгуки допомагали мені прояснити речі, яких я не розумію

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	2,3%	2
Не погоджуюсь	17,2%	15
Ставлюсь нейтрально	20,7%	18
Погоджуюсь	32,2%	28
Повністю погоджуюсь	27,6%	24
запитання, на яке отримано відповідь		87
запитання, на яке не отримано відповідь		1

10. Викладачі факультету кваліфіковані та компетентні

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,1%	1

Не погоджуюсь	3,4%	3
Ставлюсь нейтрально	11,4%	10
Погоджуюсь	52,3%	46
Повністю погоджуюсь	31,8%	28
запитання, на яке отримано відповідь		88
запитання, на яке не отримано відповідь		0

11. Викладачі факультету добре організовані та підготовлені до занять

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	4,5%	4
Ставлюсь нейтрально	18,2%	16
Погоджуюсь	43,2%	38
Повністю погоджуюсь	34,1%	30
запитання, на яке отримано відповідь		88
запитання, на яке не отримано відповідь		0

12. У мене була можливість оцінювати роботу моїх викладачів

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	8,0%	7
Не погоджуюсь	20,5%	18
Ставлюсь нейтрально	18,2%	16
Погоджуюсь	37,5%	33
Повністю погоджуюсь	15,9%	14
запитання, на яке отримано відповідь		88
запитання, на яке не отримано відповідь		0

13. Я отримував(-ла) достатньо порад і підтримки в навчанні

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,1%	1
Не погоджуюсь	14,8%	13
Ставлюсь нейтрально	19,3%	17
Погоджуюсь	36,4%	32

Повністю погоджуюсь	28,4%	25
запитання, на яке отримано відповідь		88
запитання, на яке не отримано відповідь		0

14. Я міг (могла) зв'язатися з викладачами факультету, коли мені необхідно (наприклад, за допомогою електронного листа, телефонного дзвінка, особистої зустрічі тощо)

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	4,5%	4
Не погоджуюсь	18,2%	16
Ставлюсь нейтрально	10,2%	9
Погоджуюсь	39,8%	35
Повністю погоджуюсь	27,3%	24
запитання, на яке отримано відповідь		88
запитання, на яке не отримано відповідь		0

15. Мені давали поради, коли треба було зробити певний вибір щодо навчання

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	4,5%	4
Не погоджуюсь	18,2%	16
Ставлюсь нейтрально	22,7%	20
Погоджуюсь	30,7%	27
Повністю погоджуюсь	23,9%	21
запитання, на яке отримано відповідь		88
запитання, на яке не отримано відповідь		0

16. Я вірю, що моя юридична освіта надала мені достатню підготовку для майбутньої юридичної кар'єри

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,2%	1
Не погоджуюсь	10,5%	9
Ставлюсь нейтрально	17,4%	15
Погоджуюсь	34,9%	30
Повністю погоджуюсь	36,0%	31
запитання, на яке отримано відповідь		86

запитання, на яке не отримано відповідь	2
--	----------

17. Викладачі факультету використовують різноманітні методи викладання задля забезпечення ефективного навчання

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	2,3%	2
Ставлюсь нейтрально	15,1%	13
Погоджуюсь	50,0%	43
Повністю погоджуюсь	32,6%	28
запитання, на яке отримано відповідь		86
запитання, на яке не отримано відповідь		2

18. Викладачі факультету належним чином пояснюють ключові питання теорії права та юридичної практики

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	2,3%	2
Ставлюсь нейтрально	18,2%	16
Погоджуюсь	51,1%	45
Повністю погоджуюсь	28,4%	25
запитання, на яке отримано відповідь		88
запитання, на яке не отримано відповідь		0

19. Викладачі факультету з ентузіазмом ставилися до предмета, який вони викладали

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	9,1%	8
Ставлюсь нейтрально	21,6%	19
Погоджуюсь	44,3%	39
Повністю погоджуюсь	25,0%	22
запитання, на яке отримано відповідь		88
запитання, на яке не отримано відповідь		0

20. Навчання на факультеті було цікавим, стимулювало інтелектуальний розвиток та критичне мислення

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,1%	1
Не погоджуюсь	12,5%	11
Ставлюсь нейтрально	18,2%	16
Погоджуюсь	35,2%	31
Повністю погоджуюсь	33,0%	29
запитання, на яке отримано відповідь		88
запитання, на яке не отримано відповідь		0

21. Я мав (мала) достатні навчальні ресурси для вивчення матеріалів курсу

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	2,3%	2
Не погоджуюсь	16,1%	14
Ставлюсь нейтрально	10,3%	9
Погоджуюсь	50,6%	44
Повністю погоджуюсь	20,7%	18
запитання, на яке отримано відповідь		87
запитання, на яке не отримано відповідь		1

22. У мене був доступ до Інтернету для цілей мого дослідження

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	3,4%	3
Не погоджуюсь	25,3%	22
Ставлюсь нейтрально	11,5%	10
Погоджуюсь	44,8%	39
Повністю погоджуюсь	14,9%	13
запитання, на яке отримано відповідь		87
запитання, на яке не отримано відповідь		1

23. Факультет гарно організований та ефективно адміністрував курси

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	2,3%	2
Не погоджуюсь	6,9%	6
Ставлюсь нейтрально	24,1%	21
Погоджуюсь	42,5%	37
Повністю погоджуюсь	24,1%	21
запитання, на яке отримано відповідь		87
запитання, на яке не отримано відповідь		1

24. Розклад моїх занять був ефективним

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	9,3%	8
Не погоджуюсь	10,5%	9
Ставлюсь нейтрально	23,3%	20
Погоджуюсь	30,2%	26
Повністю погоджуюсь	26,7%	23
запитання, на яке отримано відповідь		86
запитання, на яке не отримано відповідь		2

25. Мене належним чином та швидко повідомляли про будь-які зміни в розкладі

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	4,6%	4
Не погоджуюсь	13,8%	12
Ставлюсь нейтрально	16,1%	14
Погоджуюсь	40,2%	35
Повністю погоджуюсь	25,3%	22
запитання, на яке отримано відповідь		87
запитання, на яке не отримано відповідь		1

26. Я мав (мала) зручний доступ до важливої інформації про мої курси і успішність

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,1%	1

Не погоджуюсь	12,5%	11
Ставлюсь нейтрально	20,5%	18
Погоджуюсь	42,0%	37
Повністю погоджуюсь	23,9%	21
запитання, на яке отримано відповідь		88
запитання, на яке не отримано відповідь		0

27. Диплом мого юрфаку допоміг мені знайти добру роботу за спеціальністю

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	4,5%	4
Не погоджуюсь	13,6%	12
Ставлюсь нейтрально	27,3%	24
Погоджуюсь	23,9%	21
Повністю погоджуюсь	31,8%	28
запитання, на яке отримано відповідь		88
запитання, на яке не отримано відповідь		0

28. Кількість років після закінчення юридичного факультету Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
1-3 роки	64,8%	57
4-6 років	15,9%	14
7-9 років	5,7%	5
10-12 років	1,1%	1
13+ років	12,5%	11
запитання, на яке отримано відповідь		88
запитання, на яке не отримано відповідь		0

29. Сфера працевлаштування

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Не юридична	19,5%	17
Юридична – приватний сектор	27,6%	24
Юридична – публічний сектор	37,9%	33
Юридична – судівництво	11,5%	10
Юридична – юридична наука	9,2%	8

запитання, на яке отримано відповідь	87
запитання, на яке не отримано відповідь	1

30. У чому полягають основні сильні сторони факультету?	
Варіанти відповідей	Підрахунок відповідей
	61
запитання, на яке отримано відповідь	61
запитання, на яке не отримано відповідь	27

31. У чому полягають основні слабкі сторони факультету?	
Варіанти відповідей	Підрахунок відповідей
	59
запитання, на яке отримано відповідь	59
запитання, на яке не отримано відповідь	29

32. Надайте будь-які інші коментарі про факультет:	
Варіанти відповідей	Підрахунок відповідей
	46
запитання, на яке отримано відповідь	46
запитання, на яке не отримано відповідь	42

ОПИТУВАННЯ 3 – ВИКЛАДАЧІ – 72 РЕСПОНДЕНТИ

1. Факультет визнає цінність якісної юридичної освіти та вживає заходів до її забезпечення

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	0,0%	0
Ставлюсь нейтрально	1,4%	1
Погоджуюсь	23,9%	17
Повністю погоджуюсь	74,6%	53
запитання, на яке отримано відповідь		71
запитання, на яке не отримано відповідь		1

2. Факультет має затверджену внутрішню політику та процедури для забезпечення процесу якісної юридичної освіти

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,5%	1
Не погоджуюсь	0,0%	0
Ставлюсь нейтрально	7,4%	5
Погоджуюсь	48,5%	33
Повністю погоджуюсь	42,6%	29
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

3. Викладачі мають можливість брати участь у наданні якісної юридичної освіти

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	0,0%	0
Ставлюсь нейтрально	1,5%	1
Погоджуюсь	43,3%	29
Повністю погоджуюсь	55,2%	37
запитання, на яке отримано відповідь		67
запитання, на яке не отримано відповідь		5

4. Факультет здійснює моніторинг якості юридичної освіти, яка надається студентам

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	0,0%	0
Ставлюсь нейтрально	5,9%	4
Погоджуюсь	57,4%	39
Повністю погоджуюсь	36,8%	25
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

5. Процес прийому на факультет є прозорим, справедливим і ґрунтується на доборі студентів за їх здібностями

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	1,5%	1
Не погоджуюсь	3,0%	2
Ставлюсь нейтрально	6,0%	4
Погоджуюсь	26,9%	18
Повністю погоджуюсь	62,7%	42
запитання, на яке отримано відповідь		67
запитання, на яке не отримано відповідь		5

6. Оцінювання та контроль на факультеті є справедливими та ґрунтуються на заздалегідь встановлених критеріях

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	4,4%	3
Ставлюсь нейтрально	1,5%	1
Погоджуюсь	50,0%	34
Повністю погоджуюсь	44,1%	30
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

7. Я надаю детальні відгуки щодо роботи студентів

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	0,0%	0
Ставлюсь нейтрально	4,4%	3
Погоджуюсь	50,0%	34
Повністю погоджуюсь	45,6%	31
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

8. Я надаю ці відгуки швидко

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	1,5%	1
Ставлюсь нейтрально	9,1%	6
Погоджуюсь	53,0%	35
Повністю погоджуюсь	36,4%	24
запитання, на яке отримано відповідь		66
запитання, на яке не отримано відповідь		6

9. Ці відгуки мають на меті допомогти студентам прояснити речі, яких вони не розуміли

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	1,5%	1
Ставлюсь нейтрально	0,0%	0
Погоджуюсь	41,2%	28
Повністю погоджуюсь	57,4%	39
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

10. Викладачі факультету кваліфіковані та компетентні

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0

Не погоджуюсь	2,9%	2
Ставлюсь	2,9%	2
нейтрально		
Погоджуюсь	48,5%	33
Повністю	45,6%	31
погоджуюсь		
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

11. Викладачі факультету добре організовані та підготовлені до занять

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	1,5%	1
Ставлюсь	4,4%	3
нейтрально		
Погоджуюсь	45,6%	31
Повністю	48,5%	33
погоджуюсь		
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

12. Я маю офіційну можливість оцінити власну роботу як викладача юридичного факультету

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	3,0%	2
Ставлюсь	17,9%	12
нейтрально		
Погоджуюсь	46,3%	31
Повністю	32,8%	22
погоджуюсь		
запитання, на яке отримано відповідь		67
запитання, на яке не отримано відповідь		5

13. Я надаю студентам достатньо порад і підтримки

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	0,0%	0
Ставлюсь	0,0%	0
нейтрально		
Погоджуюсь	44,1%	30

Повністю погоджуюсь	55,9%	38
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

14. Студенти можуть зв'язатися зі мною, коли їм необхідно (наприклад, за допомогою електронного листа, телефонного дзвінка, особистої зустрічі тощо)

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	0,0%	0
Ставлюсь нейтрально	0,0%	0
Погоджуюсь	20,9%	14
Повністю погоджуюсь	79,1%	53
запитання, на яке отримано відповідь		67
запитання, на яке не отримано відповідь		5

15. Студенти отримують від мене поради, коли їм необхідно зробити певний вибір щодо навчання

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	0,0%	0
Ставлюсь нейтрально	2,9%	2
Погоджуюсь	27,9%	19
Повністю погоджуюсь	69,1%	47
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

16. Я вірю, що юридичний факультет надає студентам достатню підготовку для майбутньої юридичної кар'єри

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	0,0%	0
Ставлюсь нейтрально	5,9%	4
Погоджуюсь	47,1%	32
Повністю погоджуюсь	47,1%	32
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

17. Я використовую різноманітні методики викладання для забезпечення ефективності навчання

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	0,0%	0
Ставлюсь нейтрально	2,9%	2
Погоджуюсь	41,2%	28
Повністю погоджуюсь	55,9%	38
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

18. Я належним чином пояснюю ключові питання теорії права та юридичної практики

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	0,0%	0
Ставлюсь нейтрально	0,0%	0
Погоджуюсь	44,1%	30
Повністю погоджуюсь	55,9%	38
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

19. Я з ентузіазмом ставлюся до предмета, який викладаю

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	0,0%	0
Ставлюсь нейтрально	0,0%	0
Погоджуюсь	20,6%	14
Повністю погоджуюсь	79,4%	54
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

20. Я дбаю про те, щоб мої заняття були цікавими та стимулювали інтелектуальний розвиток та критичне мислення

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	0,0%	0
Ставлюсь нейтрально	0,0%	0
Погоджуюсь	30,9%	21
Повністю погоджуюсь	69,1%	47
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

21. Студенти мають достатні навчальні ресурси для вивчення матеріалів курсу

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	0,0%	0
Ставлюсь нейтрально	1,5%	1
Погоджуюсь	57,4%	39
Повністю погоджуюсь	41,2%	28
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

22. У мене є доступ до Інтернету для цілей мого дослідження

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	0,0%	0
Ставлюсь нейтрально	0,0%	0
Погоджуюсь	16,2%	11
Повністю погоджуюсь	83,8%	57
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

23. Факультет гарно організований та ефективно адмініструє курси

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
---------------------	---------------------	-----------------------

Категорично не погоджуюсь	1,5%	1
Не погоджуюсь	1,5%	1
Ставлюсь нейтрально	9,1%	6
Погоджуюсь	42,4%	28
Повністю погоджуюсь	45,5%	30
запитання, на яке отримано відповідь		66
запитання, на яке не отримано відповідь		6

24. Розклад моїх занять є ефективним

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	3,0%	2
Не погоджуюсь	10,4%	7
Ставлюсь нейтрально	9,0%	6
Погоджуюсь	49,3%	33
Повністю погоджуюсь	28,4%	19
запитання, на яке отримано відповідь		67
запитання, на яке не отримано відповідь		5

25. Мене належним чином та швидко повідомляють про будь-які зміни в курсах або викладанні

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	4,4%	3
Ставлюсь нейтрально	10,3%	7
Погоджуюсь	36,8%	25
Повністю погоджуюсь	48,5%	33
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

26. Я маю зручний доступ до важливої інформації про мої курси і студентів, у яких я викладаю

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	0,0%	0

Ставлюсь нейтрально	4,4%	3
Погоджуюсь	45,6%	31
Повністю погоджуюсь	50,0%	34
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

27. Я маю можливість долучитися до створення\переформатування навчальної програми, планів лекцій та семінарів

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	1,5%	1
Ставлюсь нейтрально	1,5%	1
Погоджуюсь	37,3%	25
Повністю погоджуюсь	59,7%	40
запитання, на яке отримано відповідь		67
запитання, на яке не отримано відповідь		5

28. Я маю можливість використовувати мультимедійні технології в процесі лекцій та семінарів

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	0,0%	0
Не погоджуюсь	1,5%	1
Ставлюсь нейтрально	4,5%	3
Погоджуюсь	53,7%	36
Повністю погоджуюсь	40,3%	27
запитання, на яке отримано відповідь		67
запитання, на яке не отримано відповідь		5

29. На факультеті створено можливість оскаржити результати оцінювання, якщо вони видаються неправильними або несправедливими

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
Категорично не погоджуюсь	2,9%	2
Не погоджуюсь	5,9%	4
Ставлюсь нейтрально	7,4%	5
Погоджуюсь	33,8%	23

Повністю погоджуюсь	50,0%	34
запитання, на яке отримано відповідь		68
запитання, на яке не отримано відповідь		4

30. Як довго Ви викладаєте на юридичному факультеті Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича?

Варіанти відповідей	Відсоток відповідей	Підрахунок відповідей
0-3 роки	25,0%	18
4-7 років	11,1%	8
8-11 років	18,1%	13
12-15 років	22,2%	16
16+ років	23,6%	17
запитання, на яке отримано відповідь		72
запитання, на яке не отримано відповідь		0

31. Які методи інтерактивного навчання Ви використовуєте (якщо використовуєте взагалі)?

Варіанти відповідей	Підрахунок відповідей
	54
запитання, на яке отримано відповідь	54
запитання, на яке не отримано відповідь	18

32. У чому полягають основні сильні сторони факультету?

Варіанти відповідей	Підрахунок відповідей
	54
запитання, на яке отримано відповідь	54
запитання, на яке не отримано відповідь	18

33. У чому полягають основні слабкі сторони факультету?

Варіанти відповідей	Підрахунок відповідей
	51

запитання, на яке отримано відповідь	51
запитання, на яке не отримано відповідь	21

34. Надайте будь-які інші коментарі про факультет:

Варіанти відповідей	Підрахунок відповідей
	39
запитання, на яке отримано відповідь	39
запитання, на яке не отримано відповідь	33

ДОДАТОК 4: ПРОТОКОЛ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ВИКЛАДАННЯМ

Дата відвідин заняття: _____ травня 2015 р

Викладач: _____

Предмет: _____

Шкала оцінювання: 1= дуже погано, 2= слабо, 3= середньо, 4= добре, 5= відмінно, NA = Не застосовується

ЗМІСТ					
Основні ідеї – чіткі та конкретні	1	2	3	4	5
Інформація підтверджується достатньо різноманітними даними	1	2	3	4	5
Релевантність основних ідей чітко простежувалася	1	2	3	4	5
Необхідно було застосовувати мислення вищого рівня	1	2	3	4	5
Викладач робив прив'язку ідей до знань, отриманих раніше	1	2	3	4	5
Наводилися визначення термінів, що використовувалися	1	2	3	4	5
ОРГАНІЗАЦІЯ					
Вступ привертав увагу	1	2	3	4	5
У вступі визначалася організація лекції	1	2	3	4	5
Ефективні переходи (чітка робота/підсумки)	1	2	3	4	5
Чіткий план організації	1	2	3	4	5
Завершення шляхом підсумовування основних ідей	1	2	3	4	5
Огляд шляхом прив'язки до попередніх занять	1	2	3	4	5
Попередній огляд шляхом прив'язки до майбутніх занять	1	2	3	4	5
ВЗАЄМОДІЯ					
Запитання інструктора на різних рівнях	1	2	3	4	5
Достатній час очікування	1	2	3	4	5
Студенти ставили запитання	1	2	3	4	5
Зворотній зв'язок, який надавав викладач, був інформативним	1	2	3	4	5

Викладач коментував відповіді студентів	1	2	3	4	5	
Хороший зв'язок зі студентами	1	2	3	4	5	
СЛОВЕСНИЙ/НЕСЛОВЕСНИЙ						
Мова була зрозумілою	1	2	3	4	5	
Артикуляція та вимова були чіткими і зрозумілими	1	2	3	4	5	
Відсутність вербалізованих пауз (а..., ну тощо)	1	2	3	4	5	
Викладач говорив підготовлено	1	2	3	4	5	
Не було акценту, який би відволікав	1	2	3	4	5	
Добре поставлений голос	1	2	3	4	5	
Голос викладача було достатньо чути	1	2	3	4	5	
Темп подачі матеріалу був відповідним	1	2	3	4	5	
Ефективні рухи та жести	1	2	3	4	5	
Зоровий контакт зі студентами	1	2	3	4	5	
Впевненість та ентузіазм	1	2	3	4	5	
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ						
Зміст презентації чіткий і добре організований	1	2	3	4	5	NA
Наочні засоби можна було легко читати	1	2	3	4	5	NA
Викладач надав огляд / роздатковий матеріал	1	2	3	4	5	NA
Ефективні комп'ютерні інструкції	1	2	3	4	5	NA
ІНШІ ЗАУВАЖЕННЯ:						
Сильні сторони:						
Слабкі сторони:						
Загрози для ефективності:						
Пропозиції щодо вдосконалення:						
Додаткові зауваження (якщо є):						
Загальна оцінка ефективності:				1	2	3
				4	5	

Ім'я експерта _____ Підпис _____

